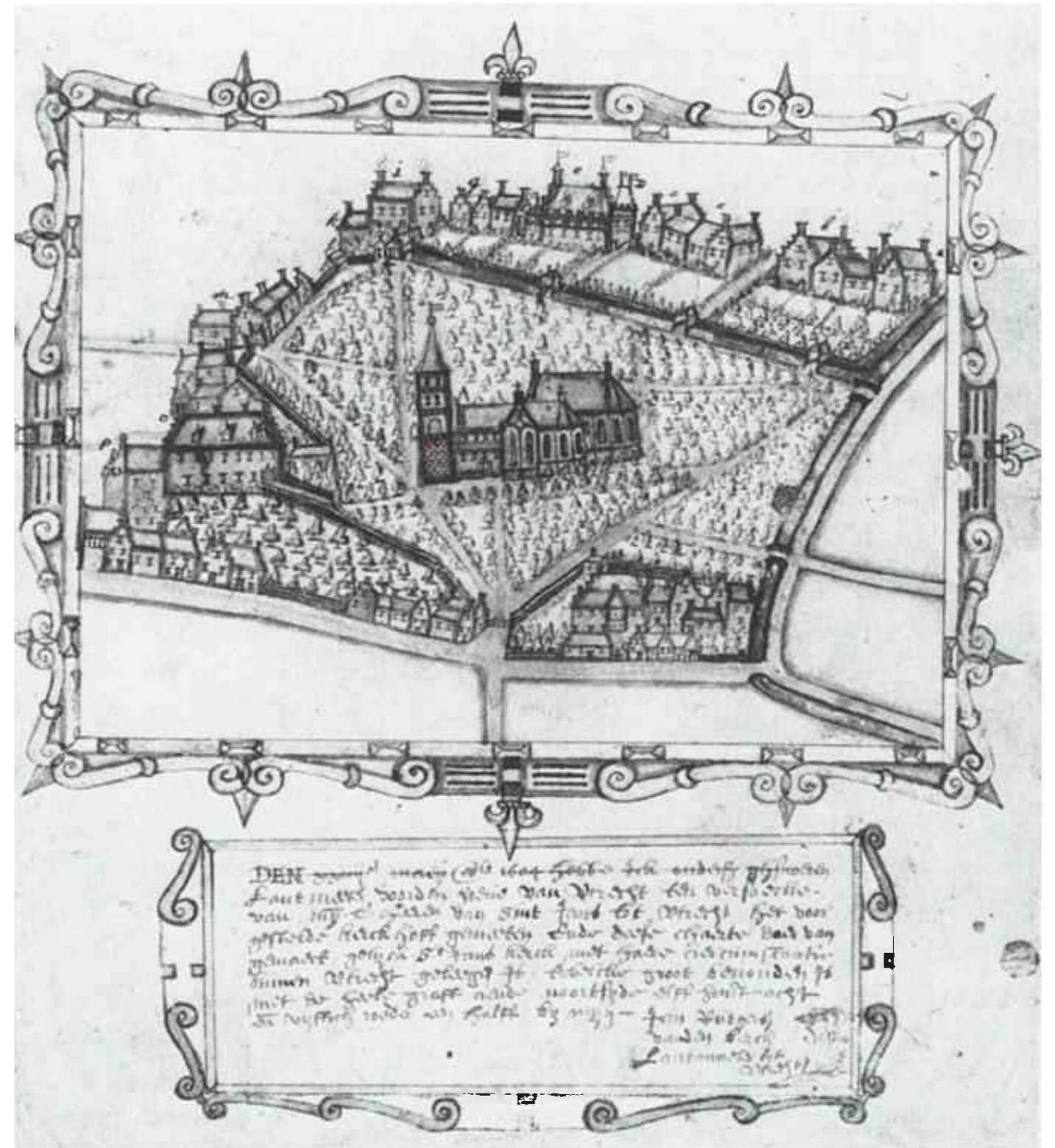

22 APRIL 2025

INTRODUCTIE

Dit document vormt de ontwerptoelichting voor het aanvullende programma binnen de Janskerk te Utrecht. De kerk doet momenteel dienst als vierplek voor de Janskerkgemeente. Het plan is om hier een gedeelte van de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) te huisvesten.

Allereerst is de bestaande situatie in kaart gebracht, waarbij ook de bouwkundige veranderingen door de tijd heen zijn meegenomen. De Janskerk stamt uit de 13e eeuw, waardoor het van groot belang is om respectvol en zorgvuldig om te gaan met de originele bouwkundige elementen.

Daarnaast hebben we uitgebreide (erfgoed) analyse. Vanuit deze analyse is een visie ontwikkeld, waarin het aanvullende programma op een passende wijze is ingepast. In de visie zijn diverse thema's geformuleerd die als kapstok dienen voor het ontwerp binnen de Janskerk. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat het ontwerp een toegevoegde waarde gaat bieden aan de kerk.

Het gehele proces is uitgevoerd in samenwerking met de Protestantse Theologische Universiteit (PThU), de Protestantse Gemeente Utrecht (PGU) en de Janskerkgemeente. Daarnaast is het ontwerpproces zorgvuldig gevolgd door zowel de Commissie Ontwikkeling Utrecht (COU) als de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

BESTAANDE SITUATIE	3
ANALYSE	14
VISIE	22
ONTWERPTOELICHTING	29
ENTREE KERK	31
COLLEGEZALEN	35
DAKLANDSCHAP	39
ZIJBEUKEN	41
KAPEL	43
MULTIFUNCTIONEEL GEBRUIK	45
MATERIALISATIE	46

BESTAANDE SITUATIE

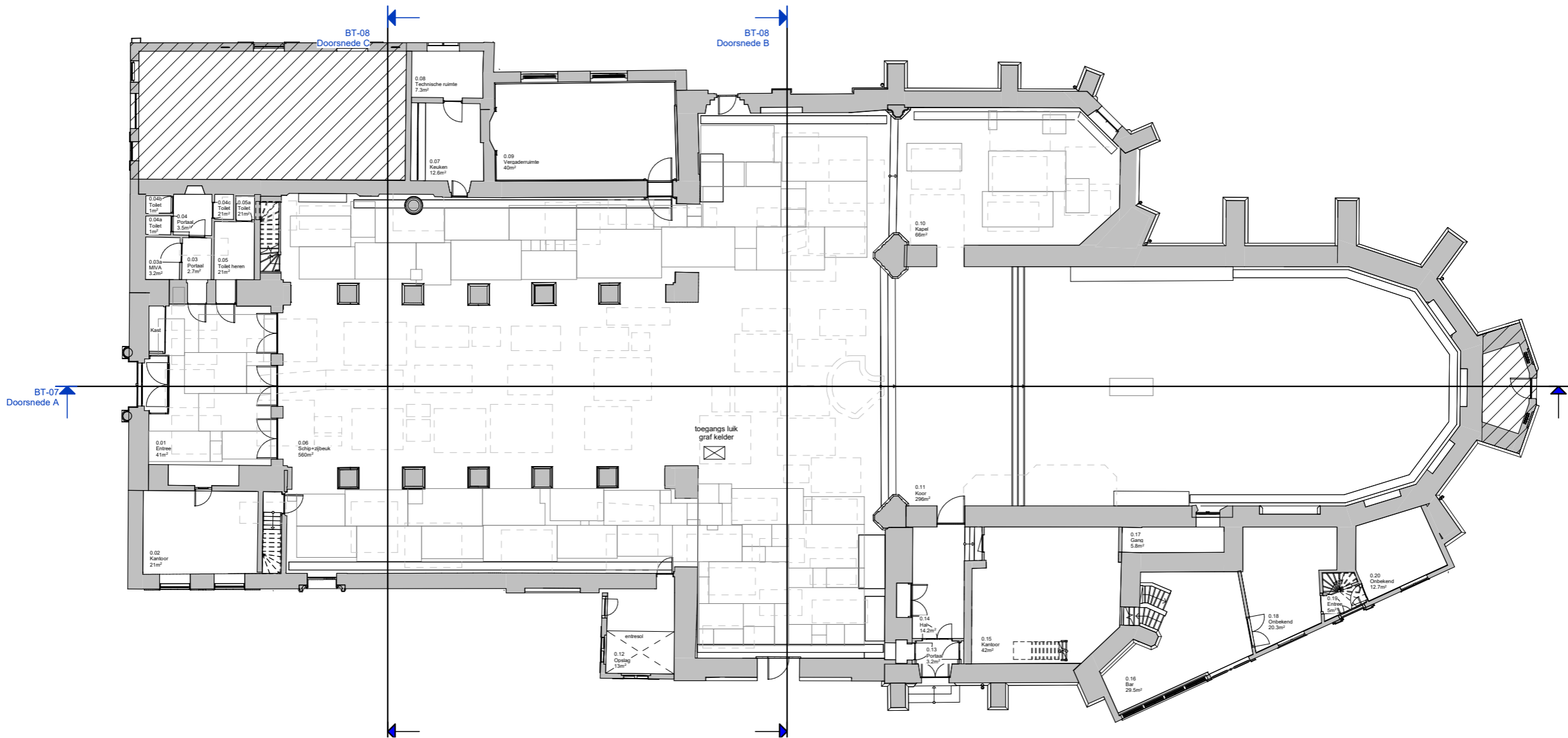
BESTAANDE SITUATIE

JANSKERKHOF

BESTAANDE SITUATIE

PLATTEGRONDEN

BESTAANDE SITUATIE

DOORSNEDES

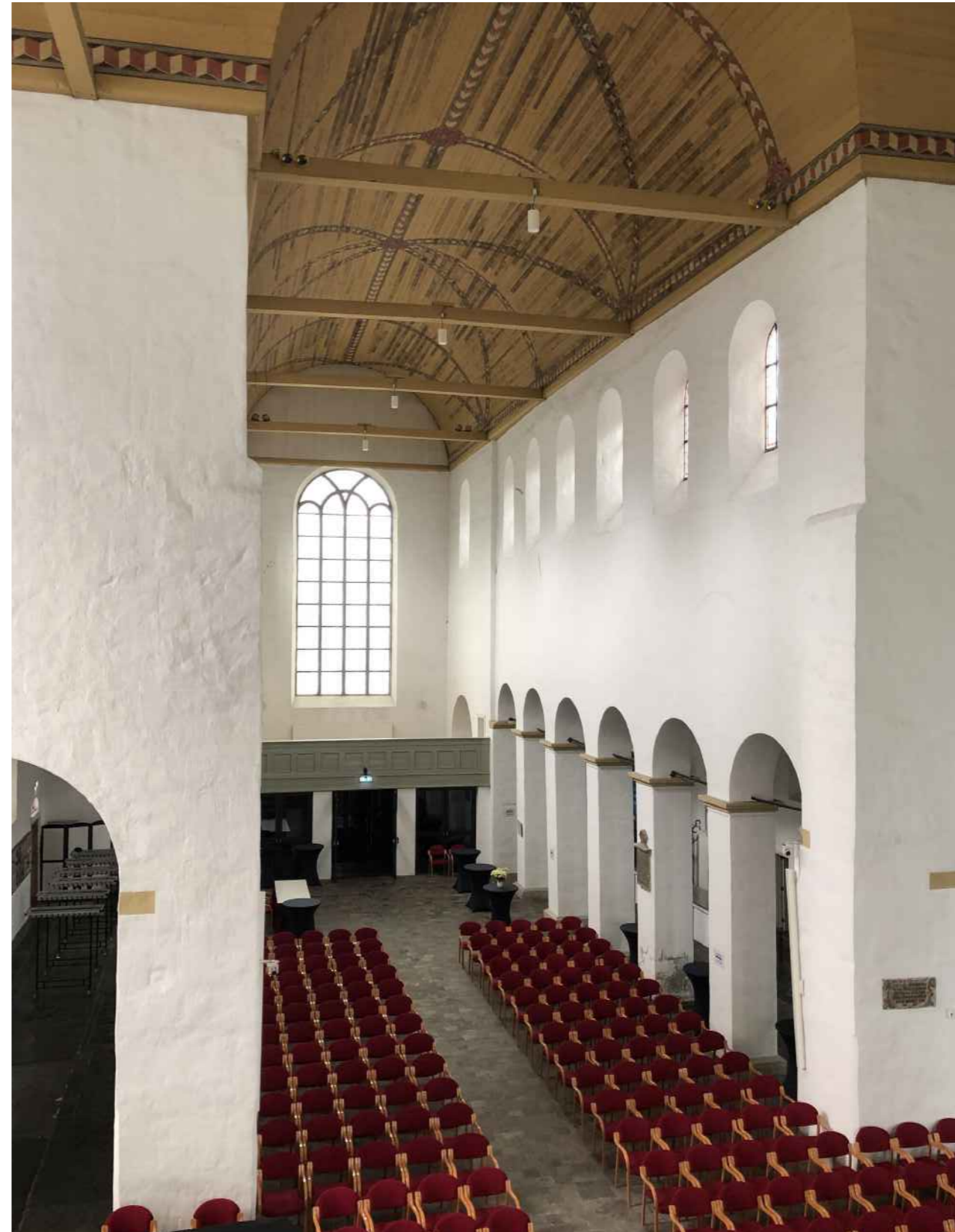
BESTAANDE SITUATIE

EXTERIEUR

BESTAANDE SITUATIE

INTERIEUR

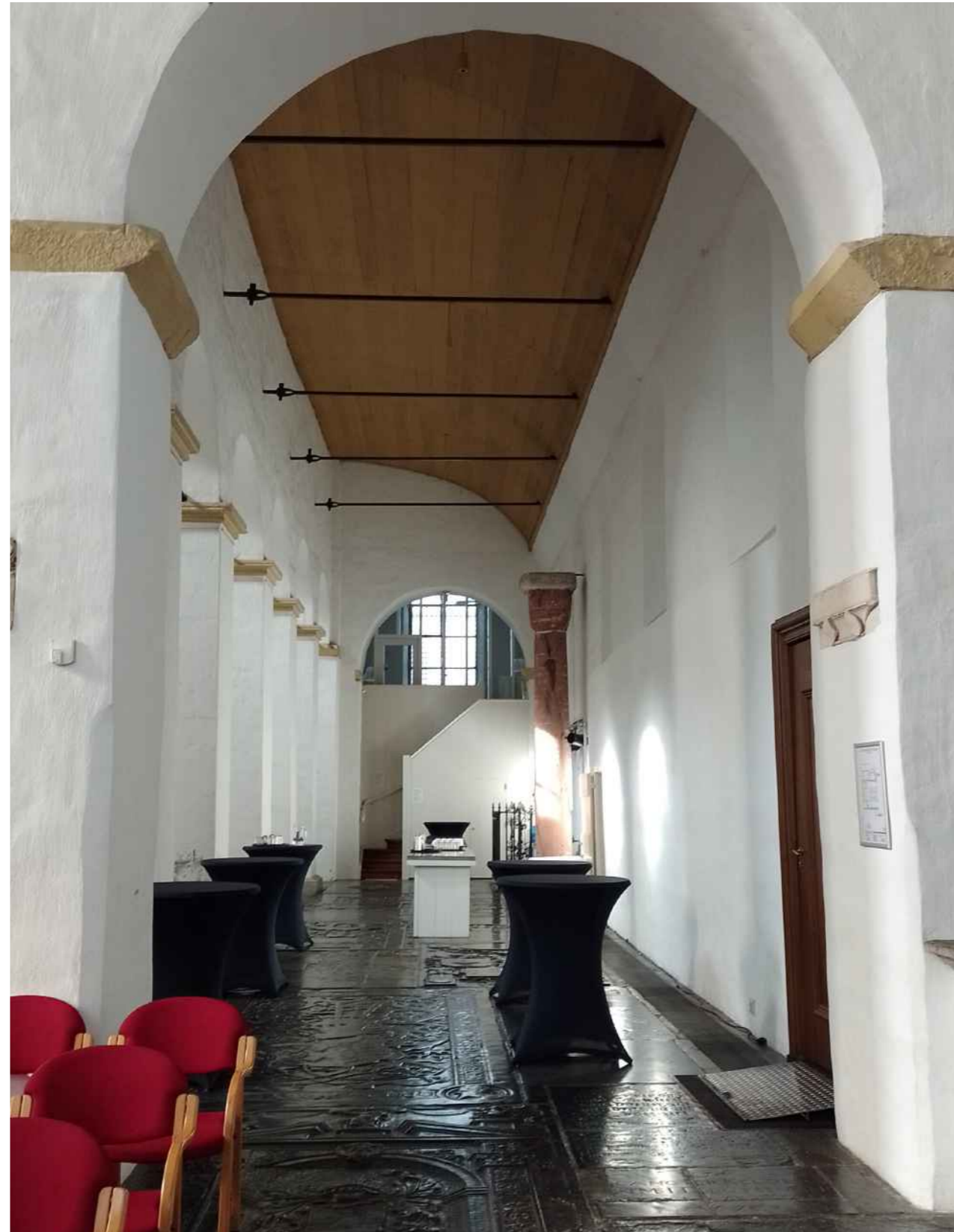
BESTAANDE SITUATIE

MIDDENSCHIP

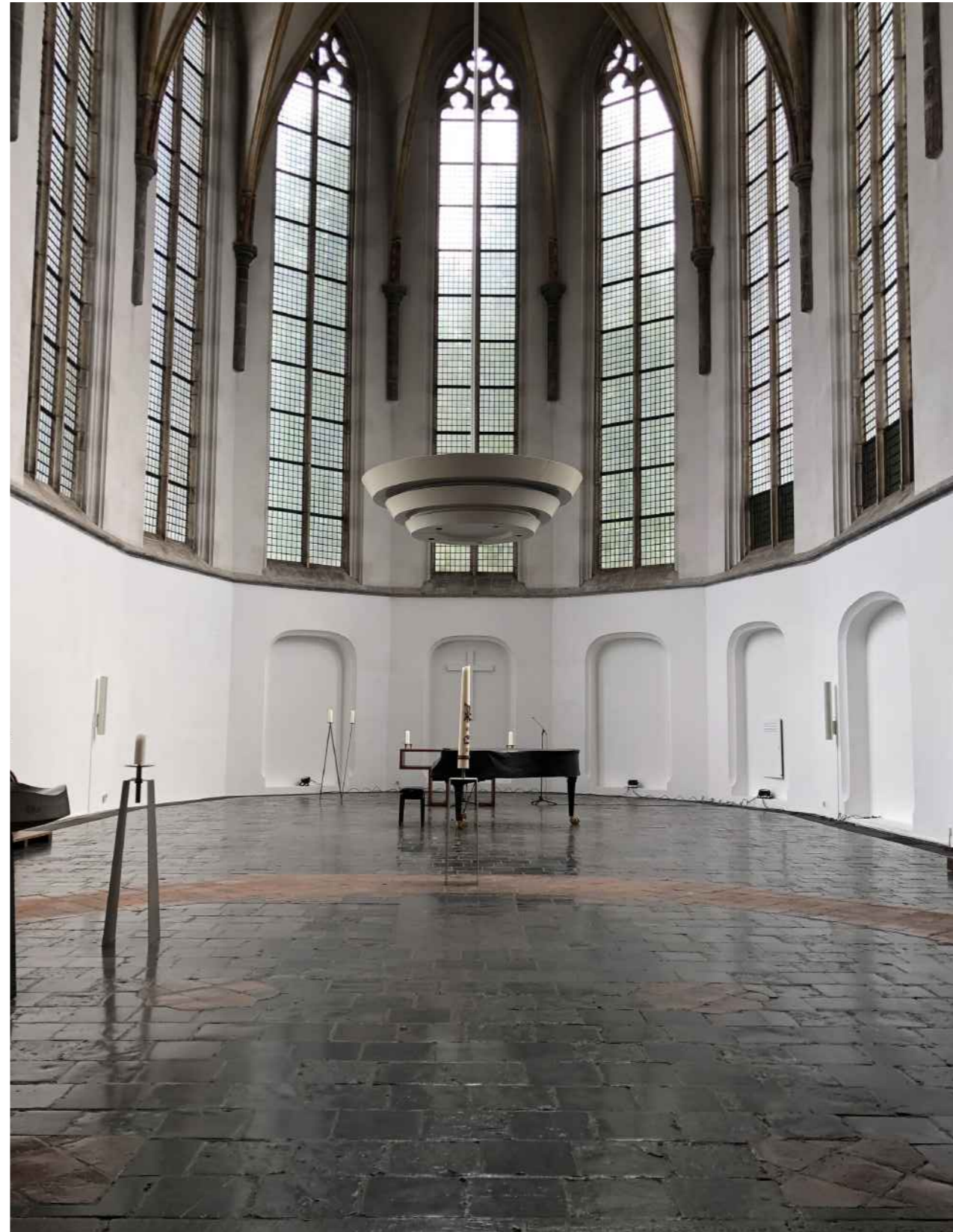
BESTAANDE SITUATIE

ZIJBEUKEN

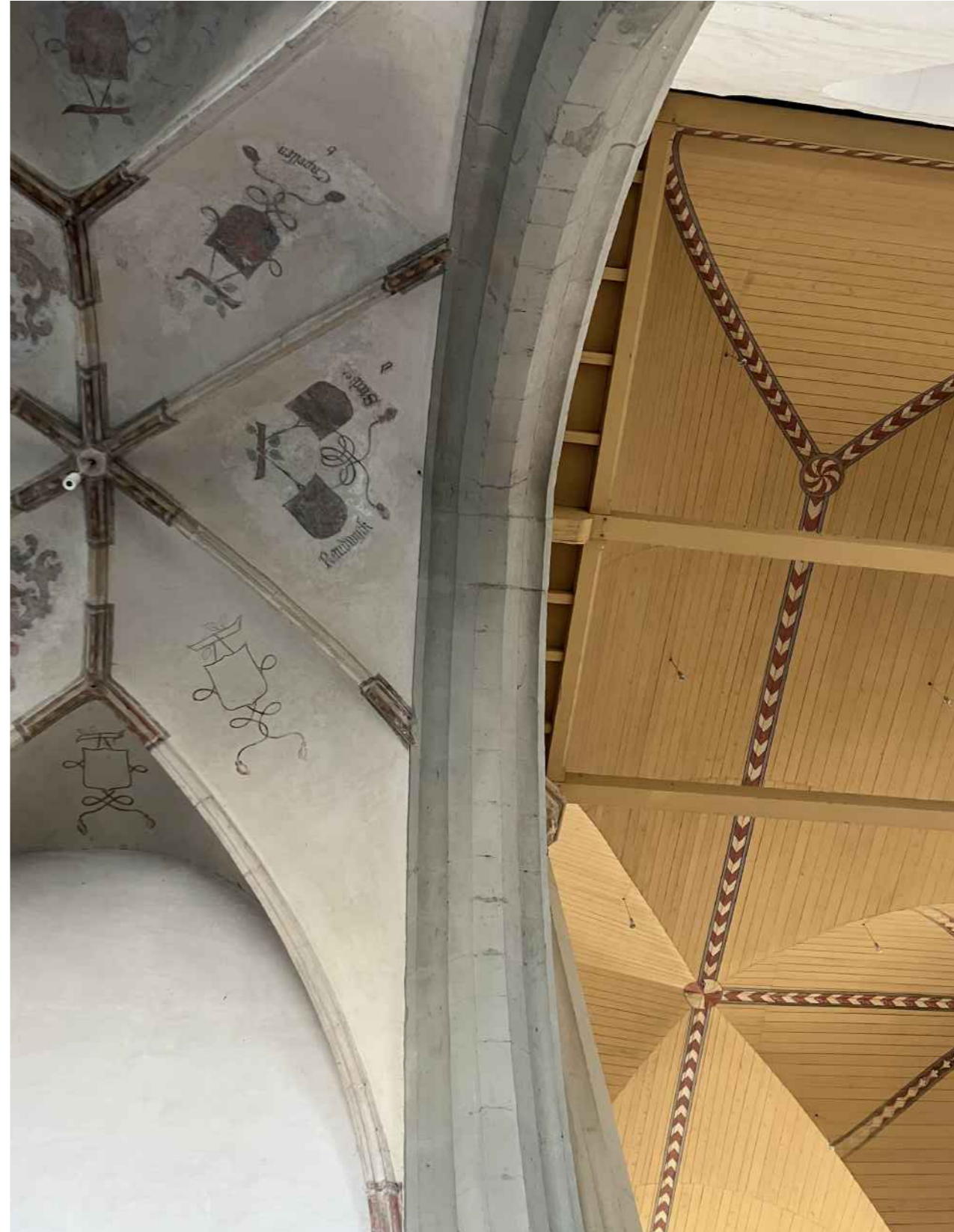
BESTAANDE SITUATIE

TRANSEPT / HOOGKOOR

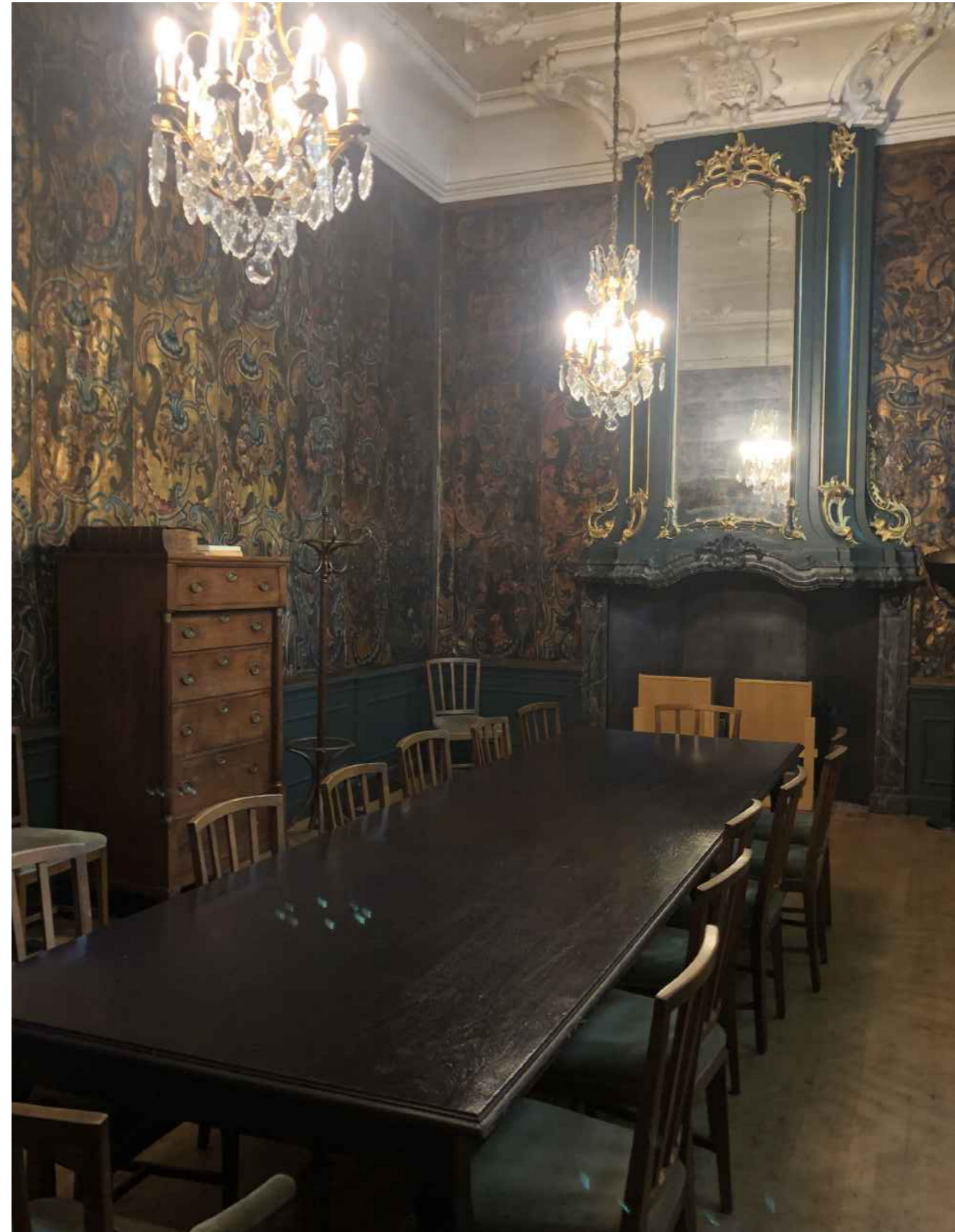
BESTAANDE SITUATIE

KAPEL

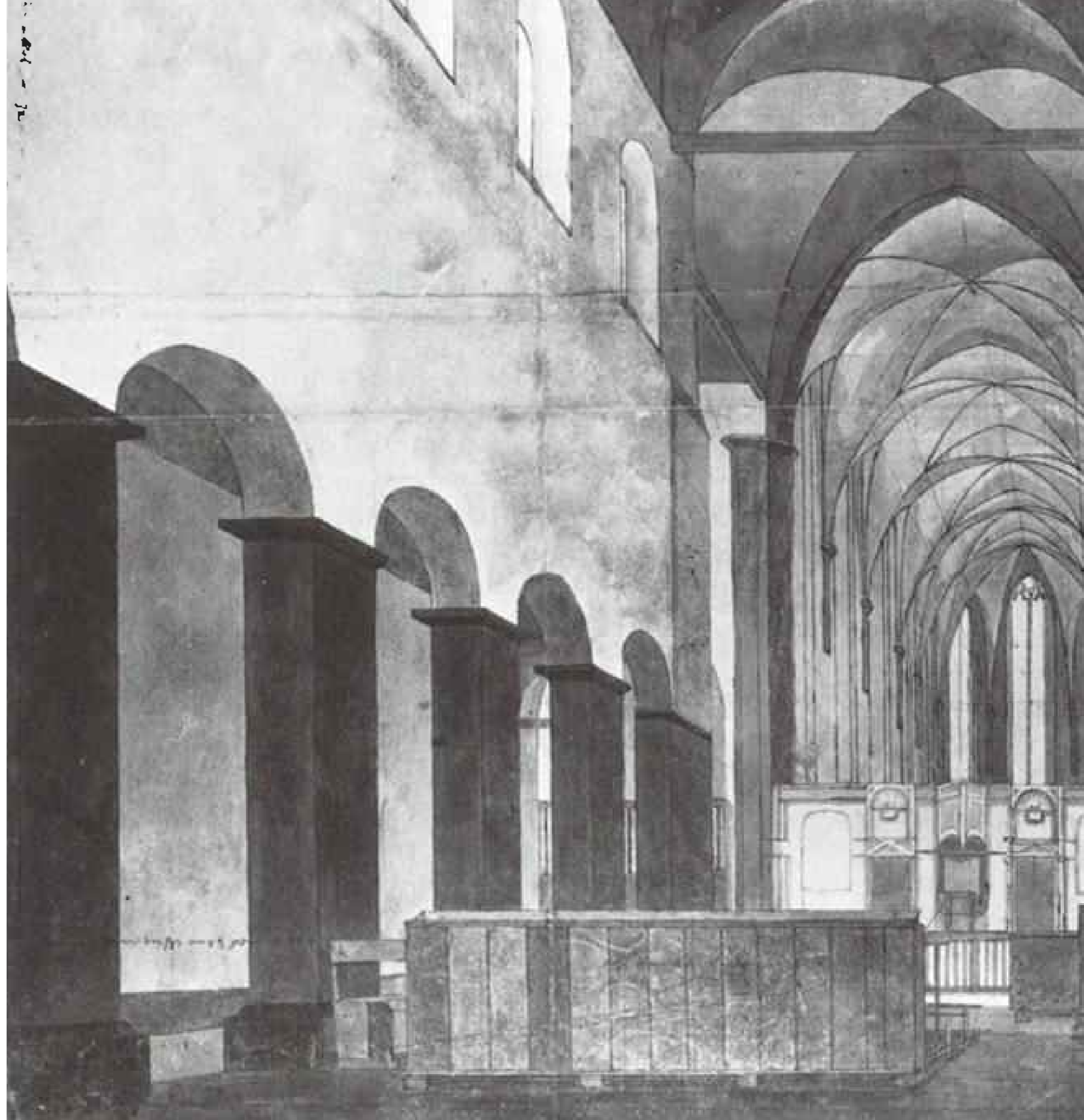

BESTAANDE SITUATIE

EERSTE VERDIEPING / KAPITTELKAMER

ANALYSE

ANALYSE

De Janskerk is een van de oudste kerken van Utrecht, gesticht rond 1040 als kapittelkerk gewijd aan [REDACTED]. Het gebouw dateert grotendeels uit de 12^e en 13^e eeuw en is een belangrijk voorbeeld van romaanse architectuur in Nederland, met latere gotische toevoegingen. Als onderdeel van het Sint-Janskapittel speelde de kerk een centrale rol in het religieuze leven van middeleeuws Utrecht. Na de Reformatie verloor ze haar functie als kapittelkerk en werd de kerk in gebruik genomen door protestantse gelovigen. In de tijdlijn, in dit hoofdstuk, zijn de belangrijkste veranderingen weergegeven.

In 2024 heeft De Fabryk een reeks onderzoeken uitgevoerd naar de Janskerk (in opdracht van gemeente Utrecht). In deze onderzoeken zijn de waardestellingen van het gebouw geformuleerd, als basis voor een verantwoorde omgang met het erfgoed. Hiernaast de drie onderzoeken.

In het volgende hoofdstuk 'visie' hebben we een visie op de opgave geformuleerd. Deze is tot stand gekomen door de analyse van de bestaande situatie, de geschiedenis in kaart te brengen en de waardering vanuit bouwhistorisch onderzoek (De Fabryk).

BOUWHISTORISCH ONDERZOEK

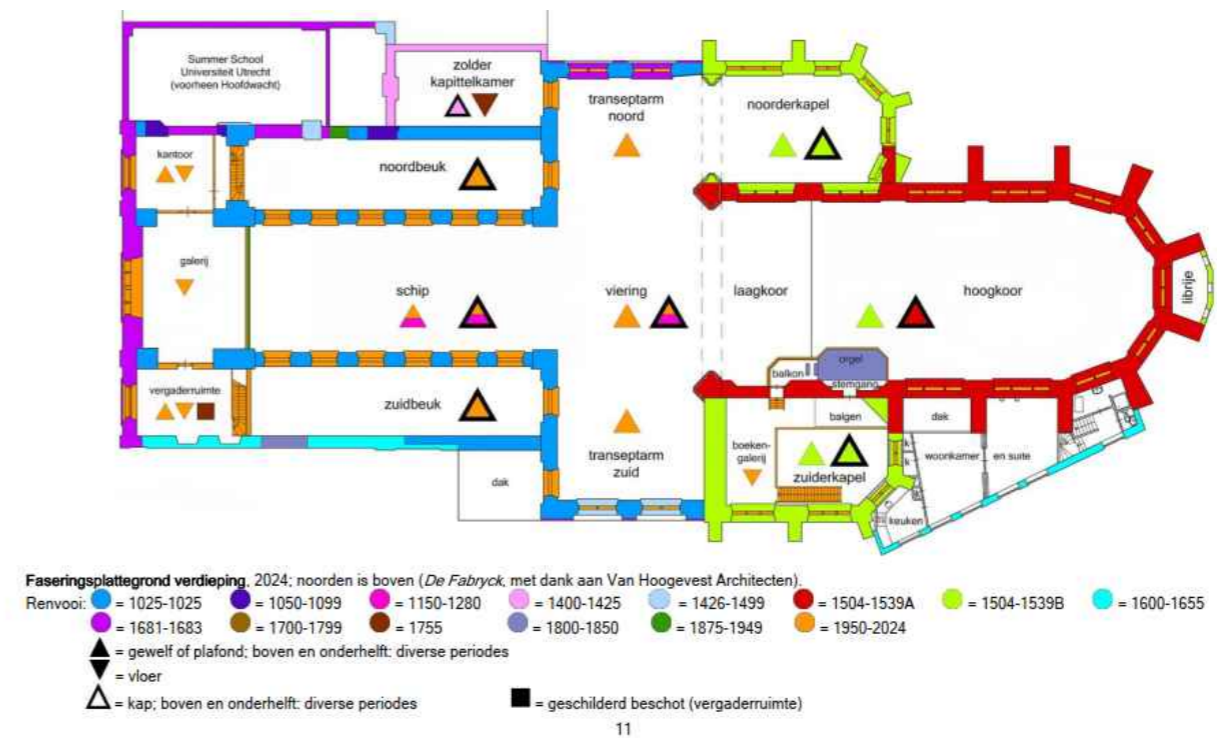

Cultuur- en bouwhistorisch rapporten van 'de Fabryk'

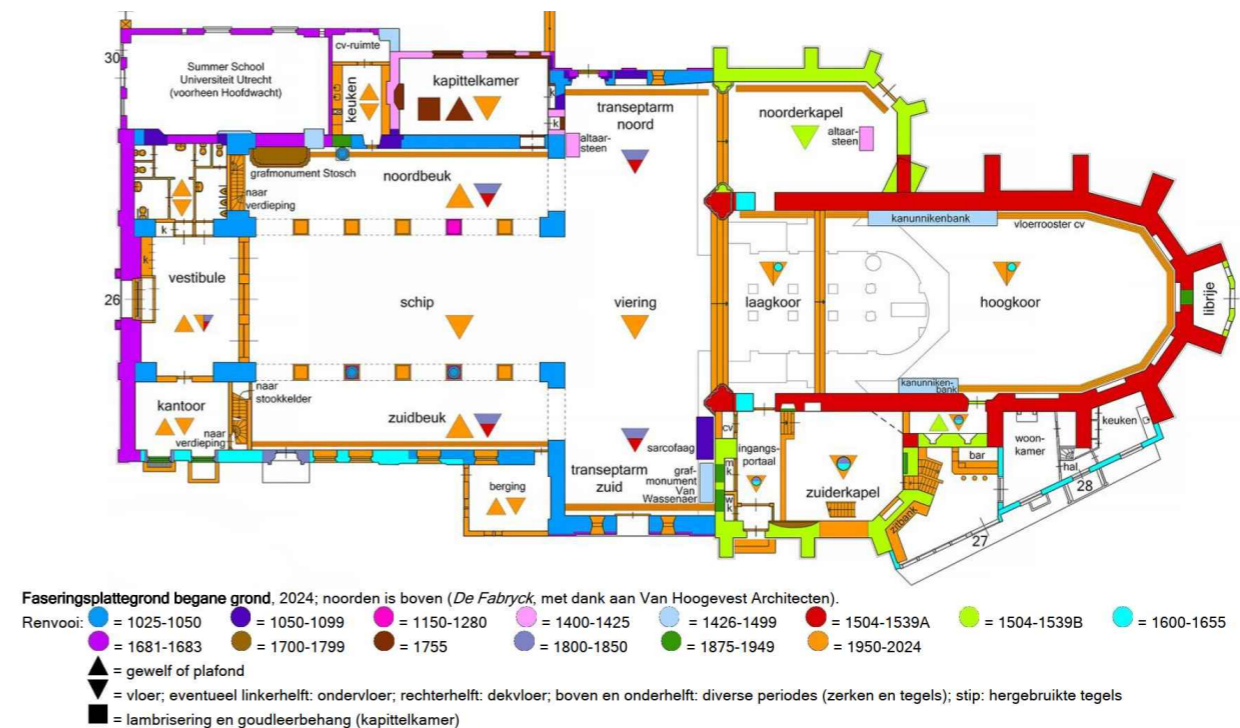
ANALYSE

- Aan de faseringsplattegronden is goed te zien dat de kerk een rijke geschiedenis aan bouwperiodes kent, van 1040 tot en met 1980
- Deze veranderingen geven de kerk een gelaagdheid, zowel architectonisch als cultuurhistorisch
- Samenspel van romaans en gotische architectuur is afleesbaar

FASERINGSSPLATTEGRONDEN

faseringsplattegrond verdieping

faseringsplattegrond begane grond

ANALYSE

- De buitenschil kent een geschiedenis van verschillende bouwperiodes, maar heeft een gebalanceerde overgang tussen de romaanse en gotische bouwperiodes
- De positieve bouwhistorische waarde heeft aanknopingspunten in zowel de romaanse als de gotische periode. De romaanse oorspronkelijke kolommenstructuur is teruggebracht en het openen en/of restaureren van een aantal vensters in de zuid- en westgevel
- Beiden aanpassingen hebben bijgedragen aan het verhogen van de kwaliteit van de kerk; de ruimtelijke beleving van het schip en de lichtinval vanuit de vensters
- De indifferente bouwhistorische aanpassingen (veelal interieur) geeft ons wat ruimte voor het nieuwe ontwerp

WAARDERINGSPLATTEGRONDEN

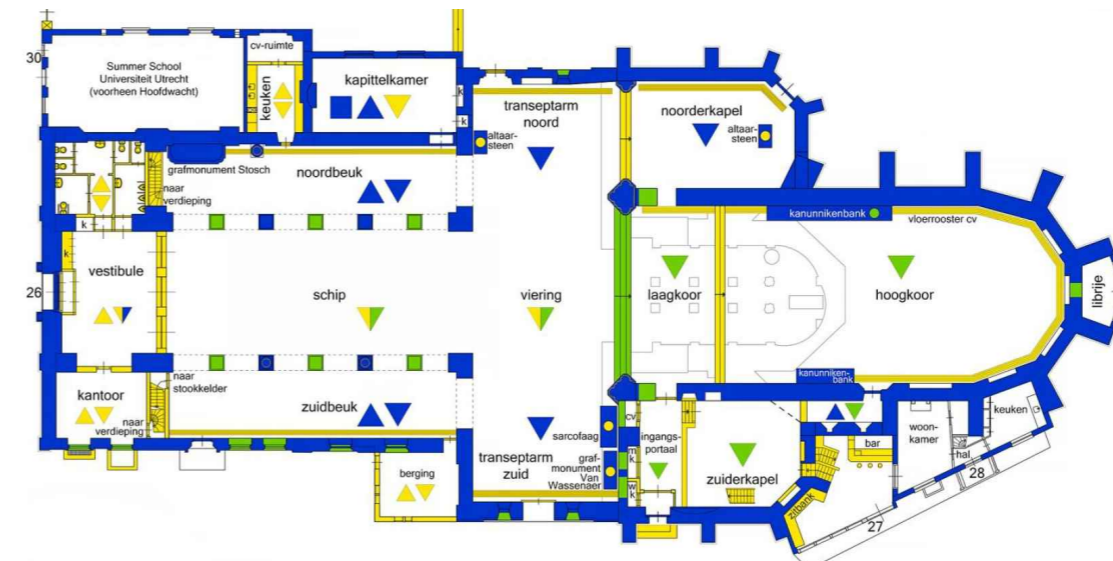

Bouwhistorische waarderingsplattegrond verdieping, 2024; noorden is boven (De Fabryck, met dank aan Van Hoogevest Architecten).
 Renvooi waardestelling, conform de 'Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek' (Den Haag 2009):

- = hoge bouwhistorische waarde: van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het object
- = positieve bouwhistorische waarde: van belang voor de structuur en/of de betekenis van het object
- = indifferente bouwhistorische waarde: van weinig belang voor de structuur en/of de betekenis van het object
- ▲ = gewelf of plafond
- ▼ = vloer
- ▲ = kap
- = locatiewaarde
- = concept galerij heeft een positieve waarde
- = geschilderd beschot (vergader ruimte)

12

waarderingsplattegrond verdieping

Bouwhistorische waarderingsplattegrond begane grond, 2024; noorden is boven (De Fabryck, met dank aan Van Hoogevest Architecten).
 Renvooi waardestelling, conform de 'Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek' (Den Haag 2009):

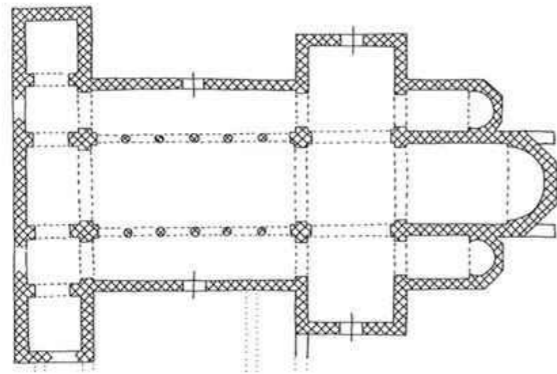
- = hoge bouwhistorische waarde: van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het object
- = positieve bouwhistorische waarde: van belang voor de structuur en/of de betekenis van het object
- = indifferente bouwhistorische waarde: van weinig belang voor de structuur en/of de betekenis van het object
- ▲ = plafond of gewelf
- ▼ = vloer; eventueel linkerhelft: ondervloer; rechterhelft: dekvloer
- = locatiewaarde
- = lambrisering en goudleerbehang (kapittelkamer)

10

waarderingsplattegrond begane grond

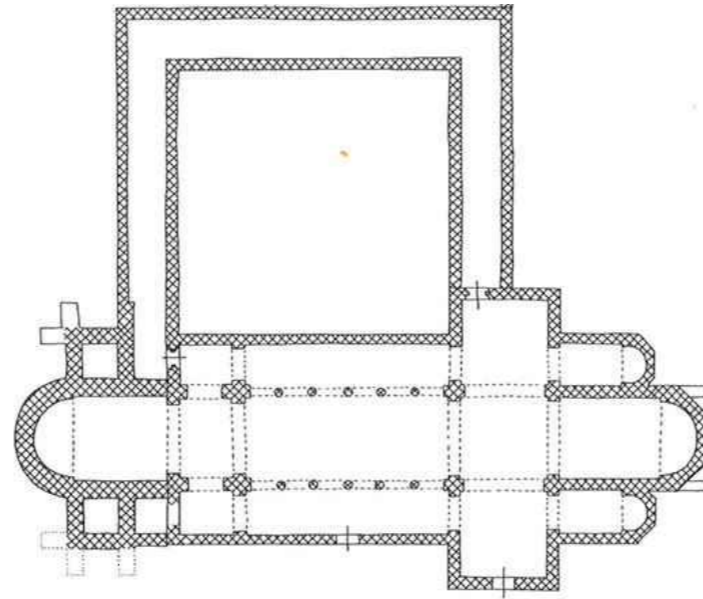
ANALYSE

TIJDLIJN

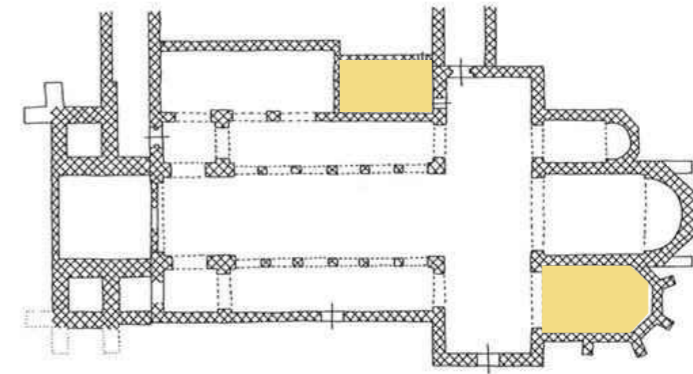
I. Oorspronkelijk ontwerp
(ca. 1040)

Oorspronkelijk in Romaanse bouwstijl. De buiten de zijbeuken uitstekende torens zijn nooit gerealiseerd.

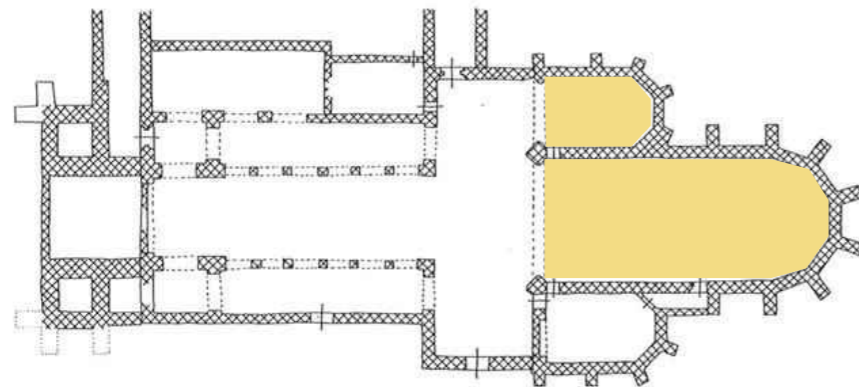
II. Gewijzigd ontwerp
(na 1040)

Tijdens de bouw of niet lang daarna zijn een Westbouw met nieuwe torens gerealiseerd. Aan de noordzijde verschijnt een pandhof.

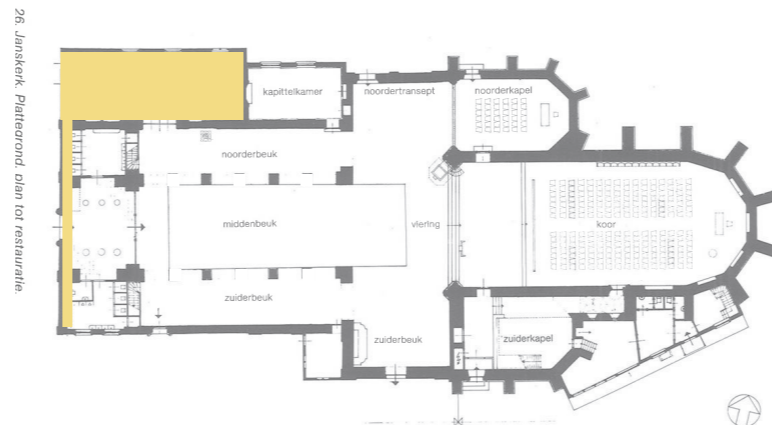
III. Veranderingen door de tijd
(ca. 1500)

Westabsis en waarschijnlijk ook de noorderlijke toren reeds verdwenen. Tegen de noordbeuk is de St.-Antoniuskapel gebouwd. Vervanging zuidelijke zijkoor door gotisch koor.

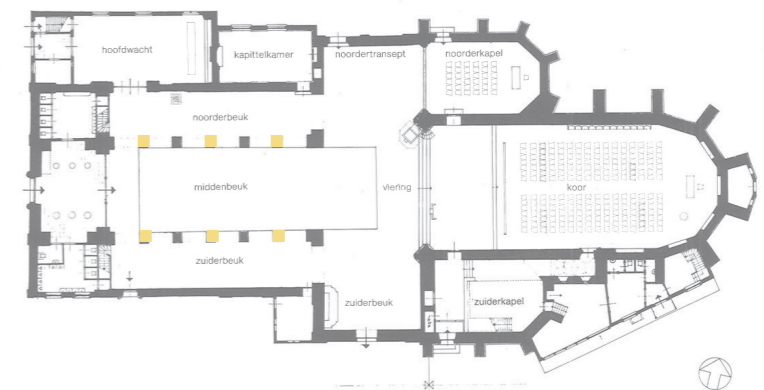
IV. Situatie na bouw gotisch koor
(ca. 1540)

Het vernieuwde koor wordt opgetrokken in laat-gothische stijl rond 1540.

V. Ontstaan hoofdvorm
(va. 1683)

Halvering traveeën middenschip. Afbraak westbouw en pandhof. Bouw westgevel en hoofdwacht (op plaats St. Antoniuskapel). Verbouwing kapittelkamer in 1755.

VI. Huidige vorm
(Na 1981)

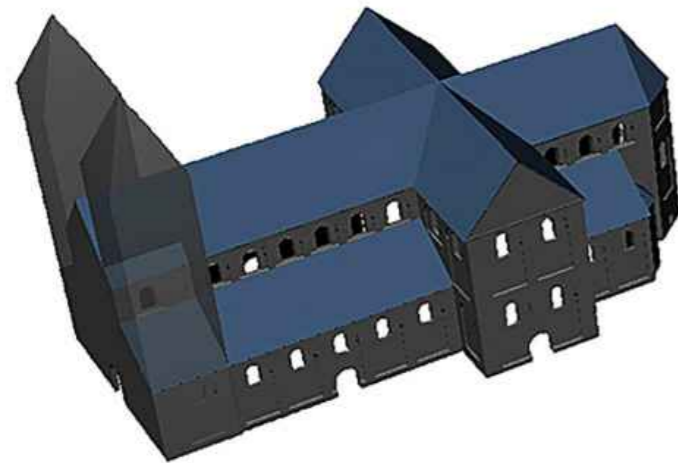
Reconstructie afgebroken daktoren. Herstel oorspronkelijke traveestructuur. Heropening dichtgemetselde vensters. Herstel dakspanten, gevels en tongewelf incl. schilderijen.

ANALYSE

TIJDLIJN

1040

Romaanse kapittelkerk

Reconstructie eerste bouwfase ca 1050
bron: Daan Claessen, gemeente Utrecht

1683

Gotisch westgevel en koor

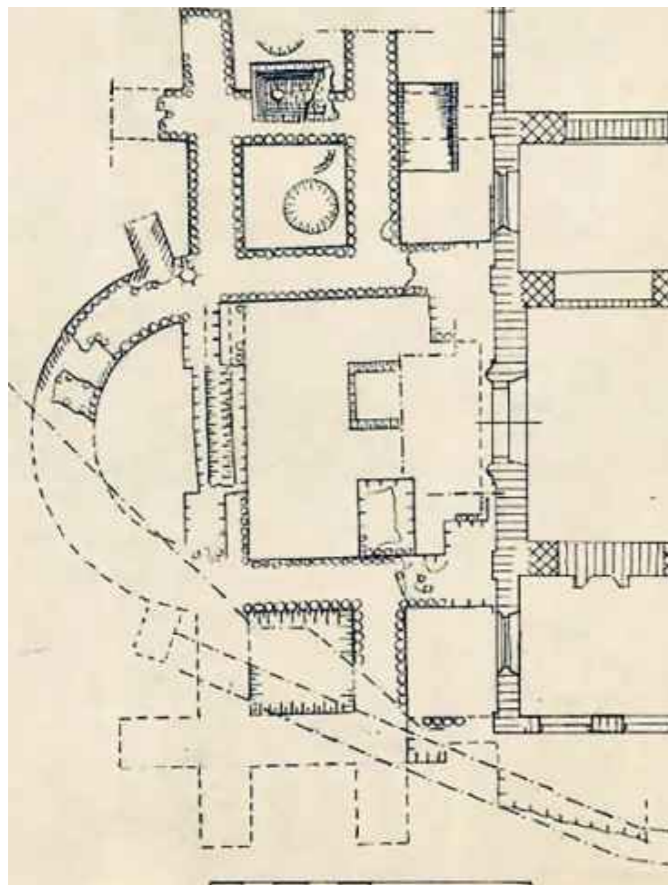
Reconstructie ca 1683
bron: Daan Claessen, gemeente Utrecht

1981

grootschalige restauratie VHA

Zicht op de blootgelegde grafkelders tijdens grootschalige restauratie 1977-1981

Opmetingsplattegrond westwerk
bron: rapport westwerk 'de Fabryk'

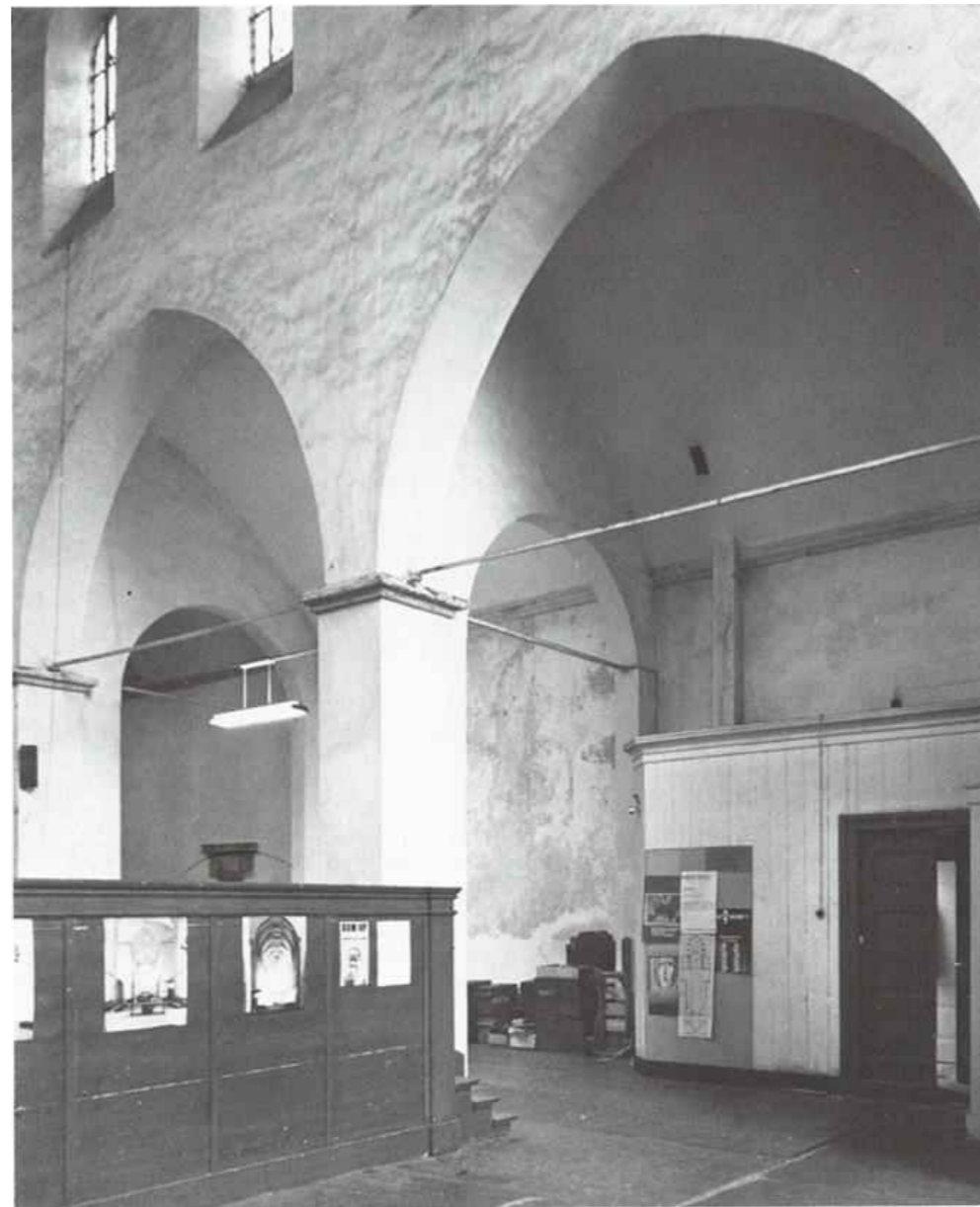
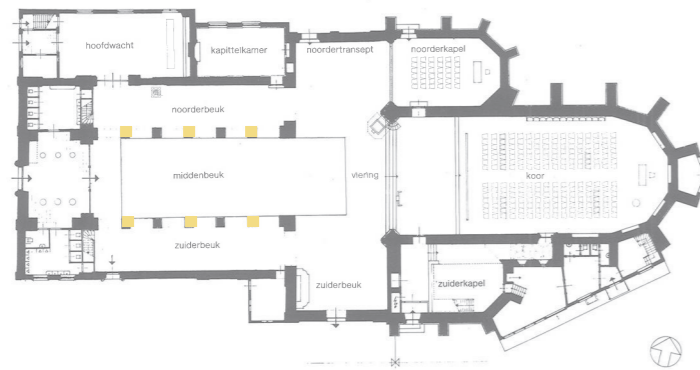

Prent van de westgevel Janskerk ca 1683

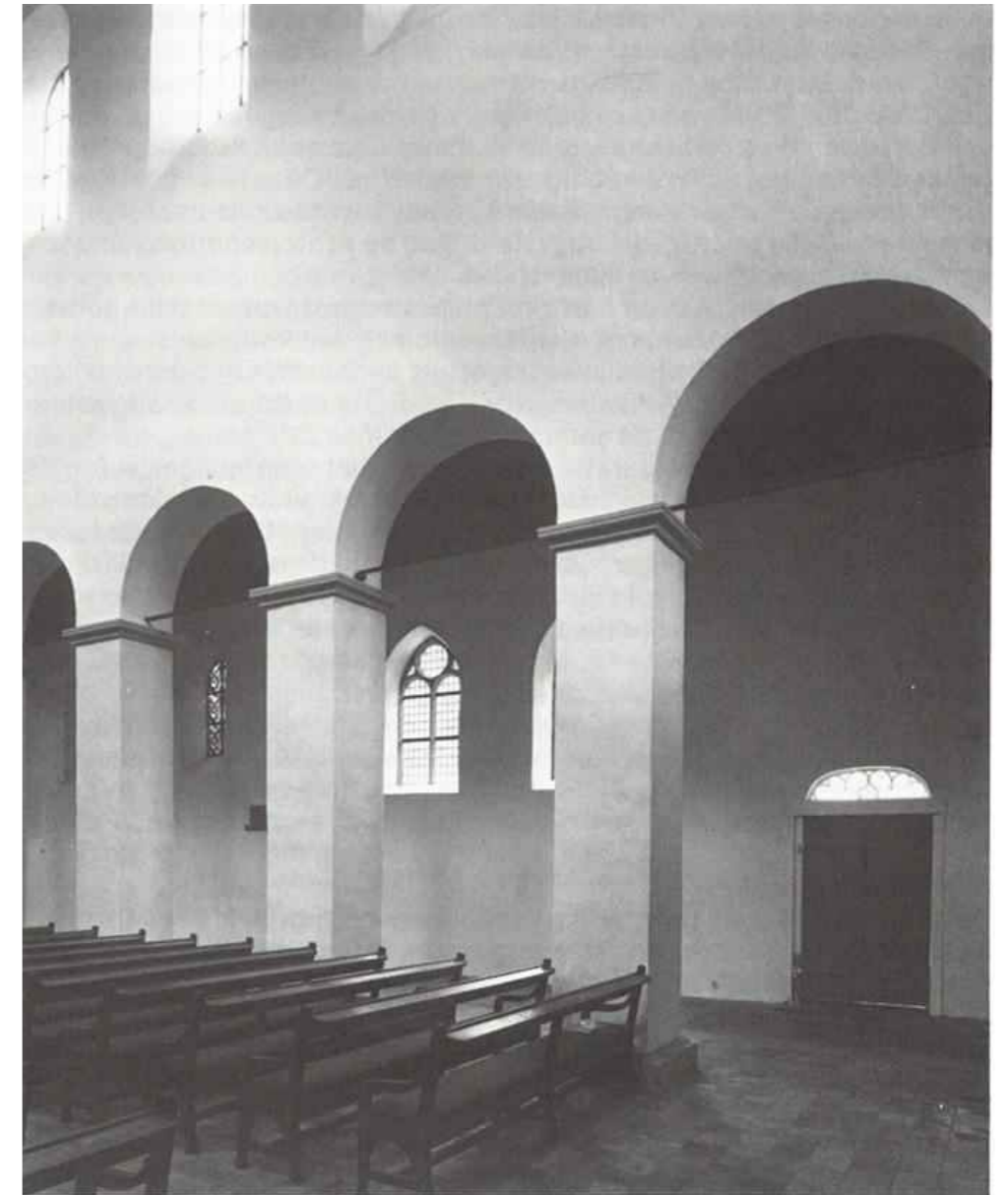
ANALYSE

RESTAURATIE VAN HOOGEVEST ARCHITECTEN

Tijdens de restauratie in de jaren zeventig van de vorige eeuw werd de oorspronkelijke ruimtelijke relatie tussen het schip en de zijbeuken hersteld. De gotische bogen zorgden namelijk voor constructieve problemen. Daarbij werden drie pijlers toegevoegd, wat resulteerde in een duidelijke scheiding tussen het schip en de zijbeuken, volgens de oorspronkelijk structuur.

Voor de restauratie
De gotische bogen zorgden voor constructieve problemen

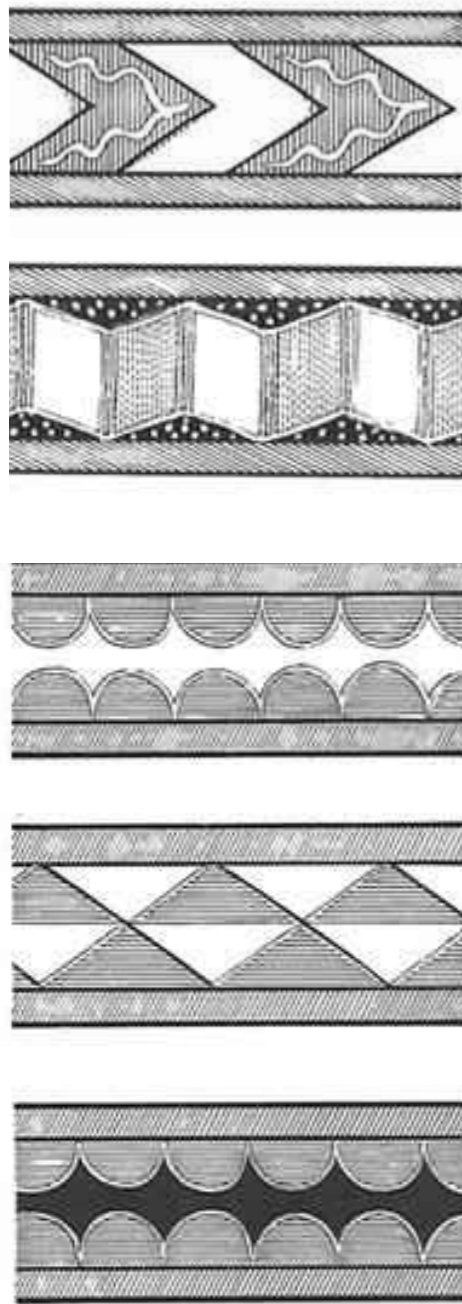

Na de restauratie
Reconstructie van de romaanse bogen in het middenschip.

ANALYSE

RESTAURATIE VAN HOOGEVEST ARCHITECTEN

Tijdens de restauratie in de jaren zeventig vorige eeuw is het houten tongewelf gerestaureerd/ gereconstrueerd en zijn schilderijen hersteld. Het oorspronkelijke plafond dateerde uit de 13^e eeuw.

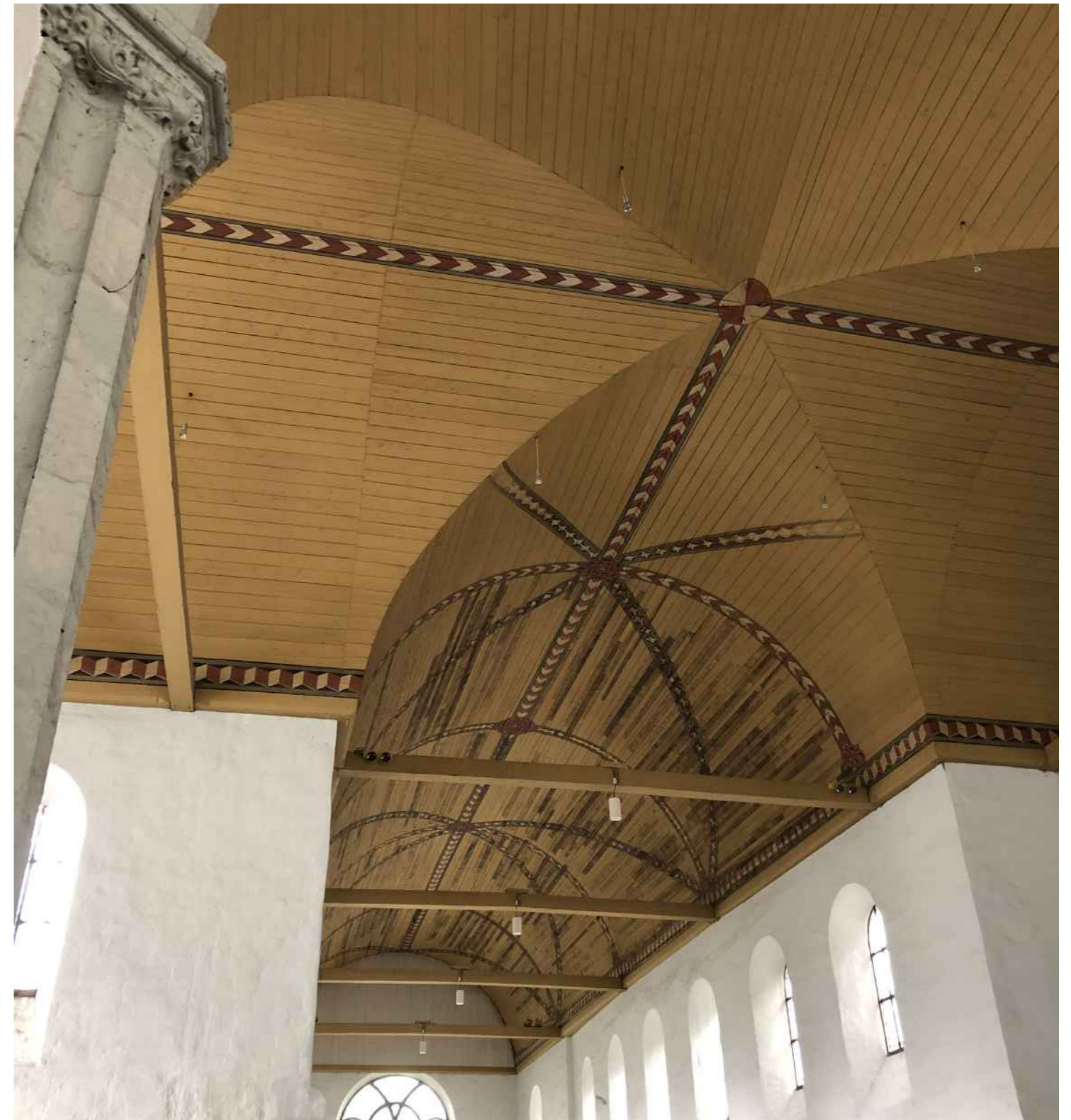
Verschillende motieven

Herstellen van patroon

Reconstructie schilderijen op het hout

Bestaand tongewelf, tijdens de restauratie van 1977-1981 gerestaureerd

ANALYSE

KERNWAARDEN GEBOUW

Architectuurhistorische waarde:

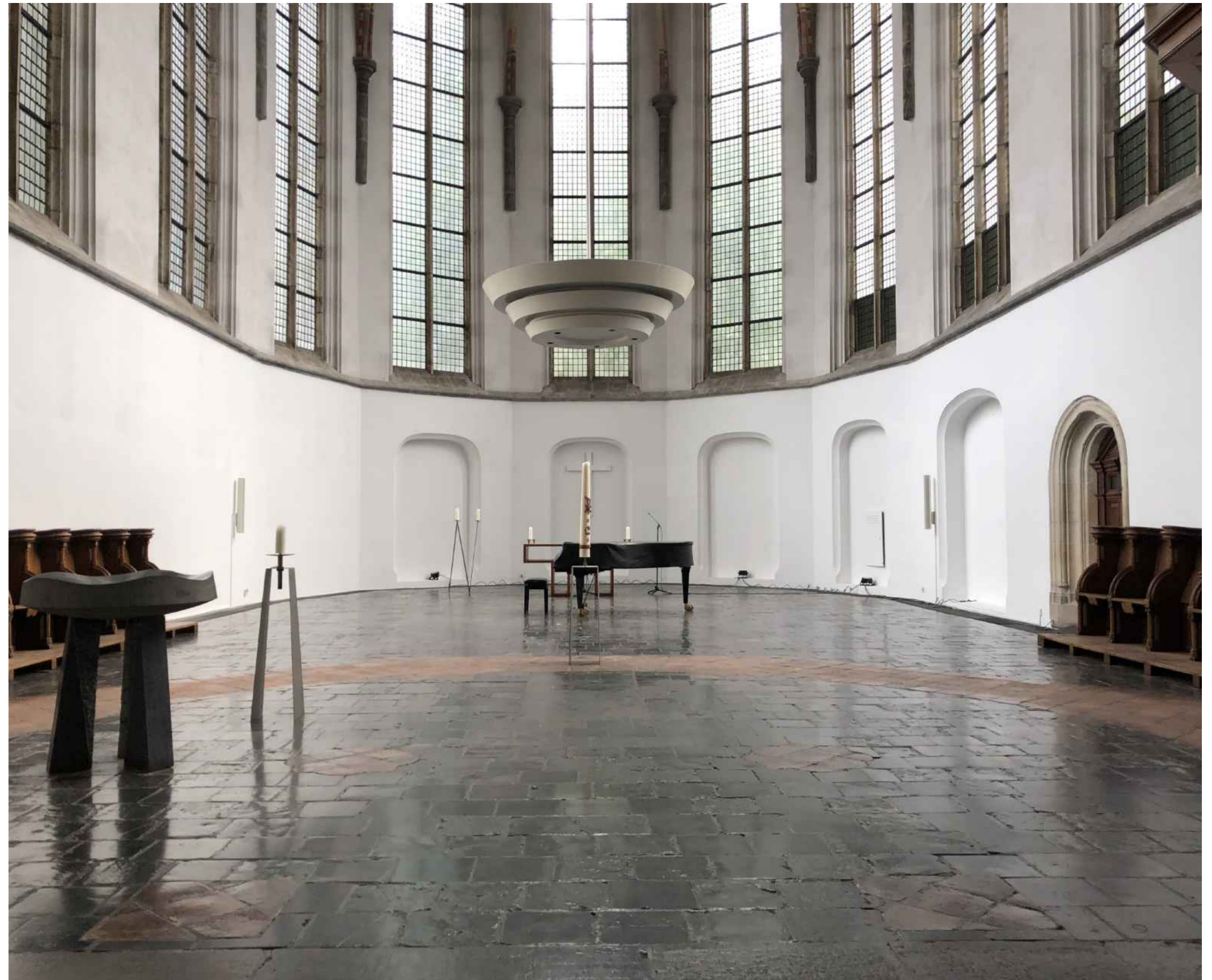
- De Jankerk is één van de oudste romaanse kerken in Nederland
- Middenschip, zijbeuken en transept zijn zo'n 1000 jaar oud
- De kerk kent twee stijlen romaanse en gotische bouwstijl
- Het middenschip met de massieve pijlers en de sobere uitstraling zijn typerend voor de romaanse bouwkunst
- Gotische elementen: koorpartij, vensters in de westgevel en de kapittelkamer
- Er bevinden zich middeleeuwse grafkelders in het middenschip, de zijbeuken, de kapel en het transept

Cultuurhistorische waarde:

- Gesticht als kapittelkerk en speelde een belangrijke rol in het middeleeuwse Utrecht
- De kerk is gewijd aan [REDACTED] en verbonden aan het kapittel van Sint Jan
- Na de Reformatie kreeg de kerk een stadbibliotheek in de kapel en werd de kerk gebruikt door de protestantse gelovigen
- De functioneel-ruimtelijke eenheid van verschillende onderdelen van de kerk; met als achtergrond hun lange bouwgeschiedenis

Stedenbouwkundige waarde:

- De Janskerk maakt deel uit van het historische kerngebied van Utrecht
- Het Janskerkhof was oorspronkelijk het terrein van de immuniteit van het kapittel van Sint Jan
- Ze is één van de vier Utrechtse kapittelkerken die in een kruisvorm (feit of fabel) rond de Dom zijn geplaatst; een middeleeuws stedenbouwkundig concept
- De kerk is beeldbepalend in het stadsbeeld en vormt een belangrijk oriëntatiepunt

VISIE

Gebouw

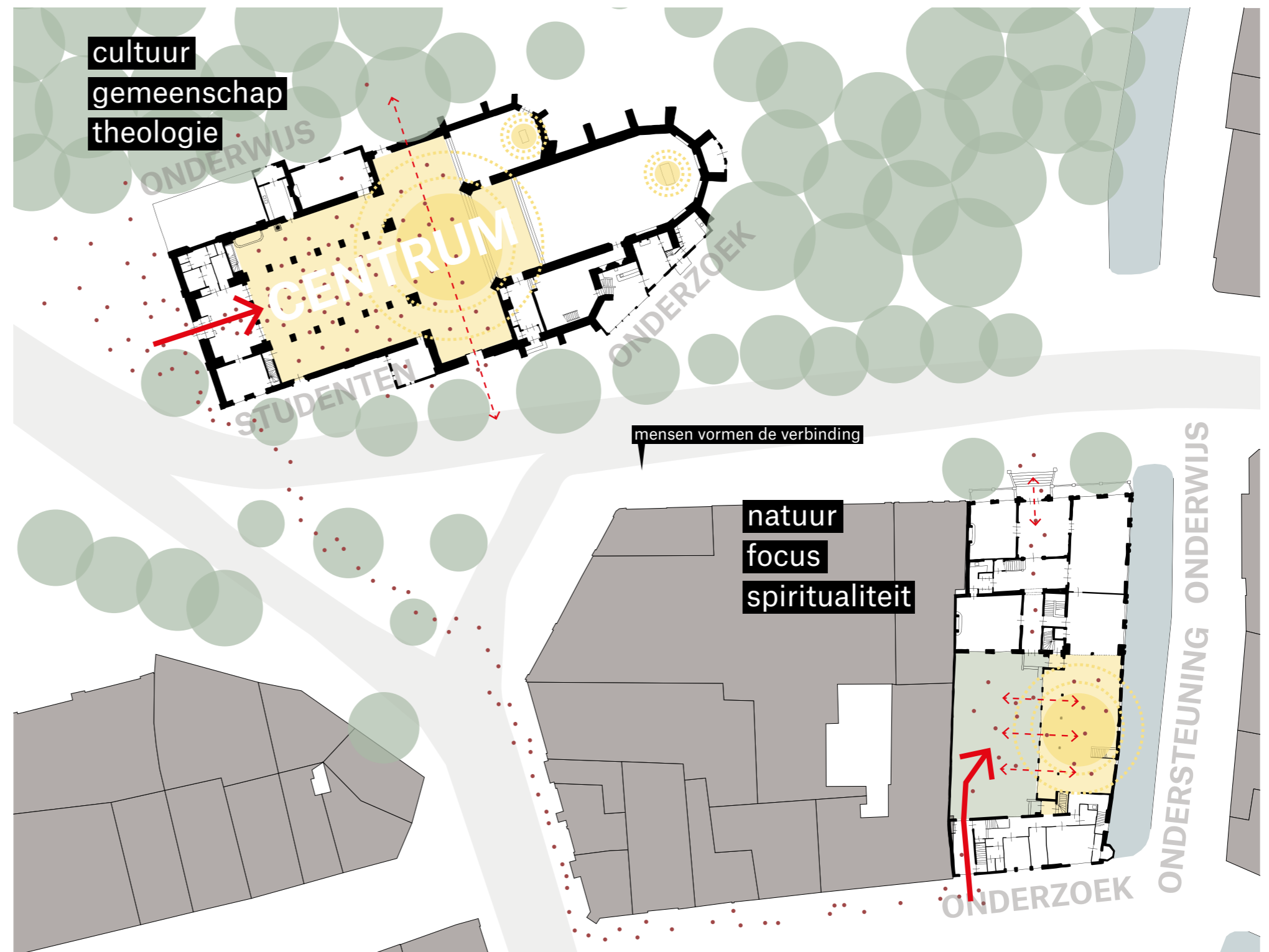
In het vorige hoofdstuk hebben we de belangrijkste kernwaarden van het gebouw omschreven. Hoe zorgen we dat deze kernwaarden afleesbaar blijven in het nieuwe ontwerp?

Programma

De Protestantse Theologische Universiteit (PThU) kende voorheen twee vestigingen, in Amsterdam en Groningen. Sinds begin 2025 zijn deze locaties samengebracht in één nieuwe huisvesting in Utrecht, aan de Jansdam 14 (opgeleverd) en in de Janskerk.

Wij zijn gevraagd een ontwerp te maken voor de inpassing van de universitaire functies op deze twee locaties. Het programma omvat onder andere collegezalen, spreekkamers en studieplekken.

Samen met de opdrachtgever hebben we onderzocht hoe dit programma op een passende en zorgvuldige wijze kon worden geïntegreerd in de historische Janskerk. Belangrijk hierbij is dat het nieuwe programma aanvullend is op het bestaande gebruik van de kerk. De Janskerkgemeente (PGU) blijft de kerk namelijk wekelijks gebruiken voor diensten. Dit religieuze gebruik blijft volledig behouden, naast de nieuwe invulling met universiteitsfuncties.

inpassing aanvullend gebruik

Gedurende het ontwerpproces hebben we intensief overlegd met de opdrachtgever over het gestelde programma. De universiteit had behoefte aan collegeruimtes, overlegplekken en studieplekken. Al snel bleek dat het geformuleerde programma omvangrijker was dan wat er ingepast kon worden binnen de bestaande structuur van de kerk.

Alleerst hebben we het programma wat moeten verkleinen. Tegelijkertijd de ruimtelijke kwaliteit van de middeleeuwse kerk te behouden, hebben we een aantal slimme oplossingen bedacht. Een van die oplossingen is het dubbelgebruik van ruimtes door zowel de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) als de Janskerkgemeente. Door ruimtes gedeeld te gebruiken op verschillende momenten in de week, konden we het programma inpassen. Daarnaast hebben we gebruik gemaakt van de bestaande verkamering binnen de kerk. Naast de grote, open hoofdstructuur beschikt de kerk over een aantal kleinere ruimtes. Deze hebben we ingezet als spreekkamers, zodat we de monumentale ruimtelijkheid van het hoofdvolume konden behouden en tegelijkertijd voldeden aan de functionele eisen.

Situering

Naast het onderzoek naar een passende programmering is er ook uitgebreid gekeken naar de situering van drie grote collegeruimtes binnen de kerk. Bij deze studie stond het vinden van de juiste plek centraal, waarbij zorgvuldig rekening is gehouden met zowel de monumentale waarde van het gebouw als de kwaliteit van de nieuwe toevoegingen.

Het was essentieel dat het aanvullende programma niet alleen functioneel zou zijn, maar ook daadwerkelijk iets zou bijdragen aan de

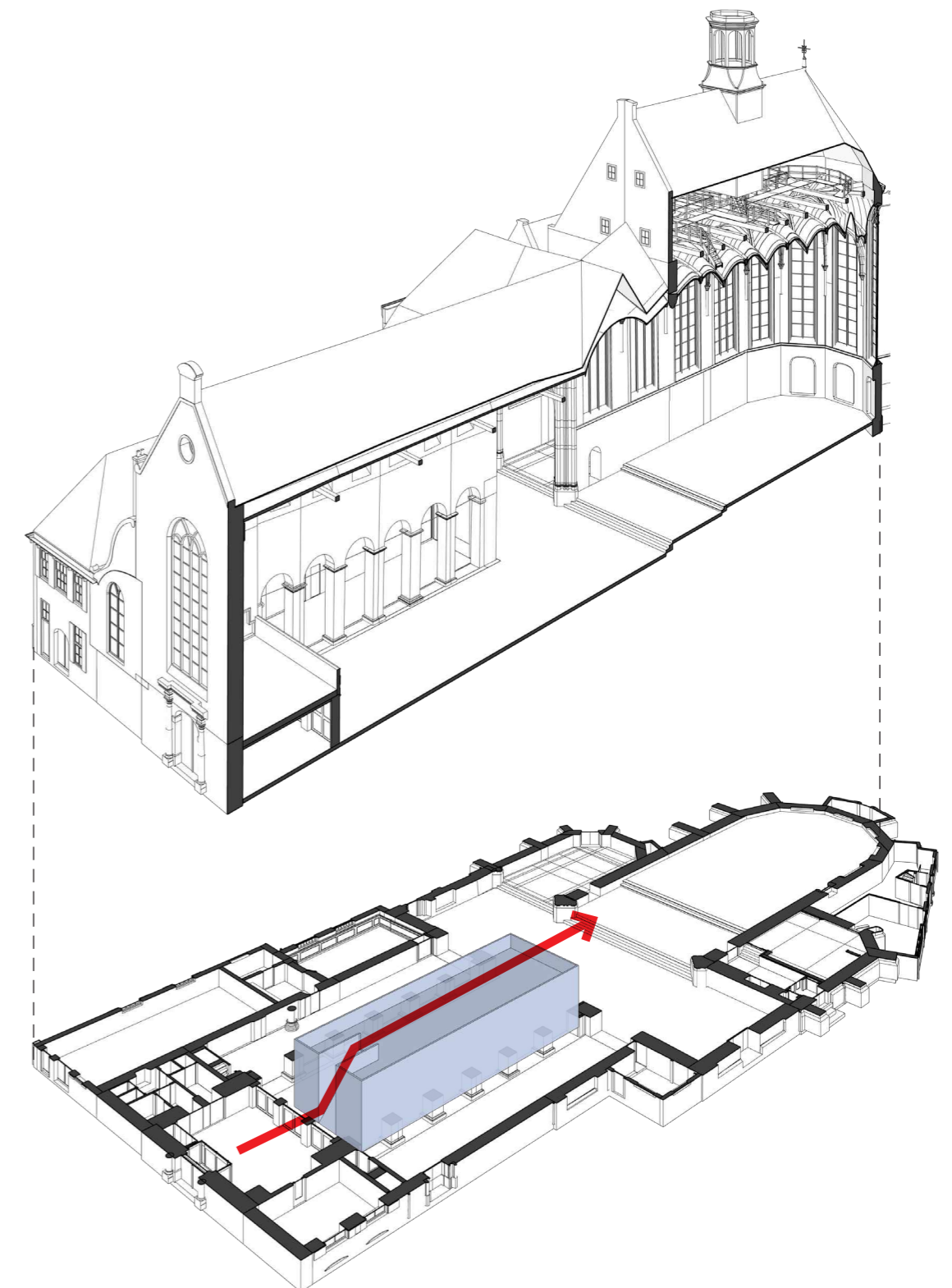
AANVULLEND GEBRUIK

beleving van de kerk en haar rijke geschiedenis. De ingrepen zijn daarom ontworpen met respect voor het bestaande erfgoed, zodat de nieuwe functies in harmonie zijn met de historische architectuur.

Toegevoegde waarde

Naar aanleiding van de studie naar de juiste situering is het voorkeursmodel ontstaan: een éénlaags volume in het middenschip, los van de bestaande kolommenstructuur. Dit volume bestaat uit collegezalen op de begane grond, met daarboven een dek dat is ingericht met studieplekken. Door het multifunctionele gebruik van zowel de ruimte als het dek ontstaat er een nieuwe dynamiek binnen de kerk. Deze ingreep geeft iets terug aan het monumentale gebouw; het brengt nieuw leven in de ruimte en zorgt ervoor dat de kerk op een andere 'niveau' beleefd wordt.

1-laags volume mét daklandschap

Vanuit het uitgangspunt 'Visie religieus erfgoed' (gemeente Utrecht) zijn er kernwaarden en transformatieruimte gedefinieerd. Deze kernwaarde hebben we meegenomen in het ontwerp. Hieronder onze visie hierop:

Visie op de transformatieruimte

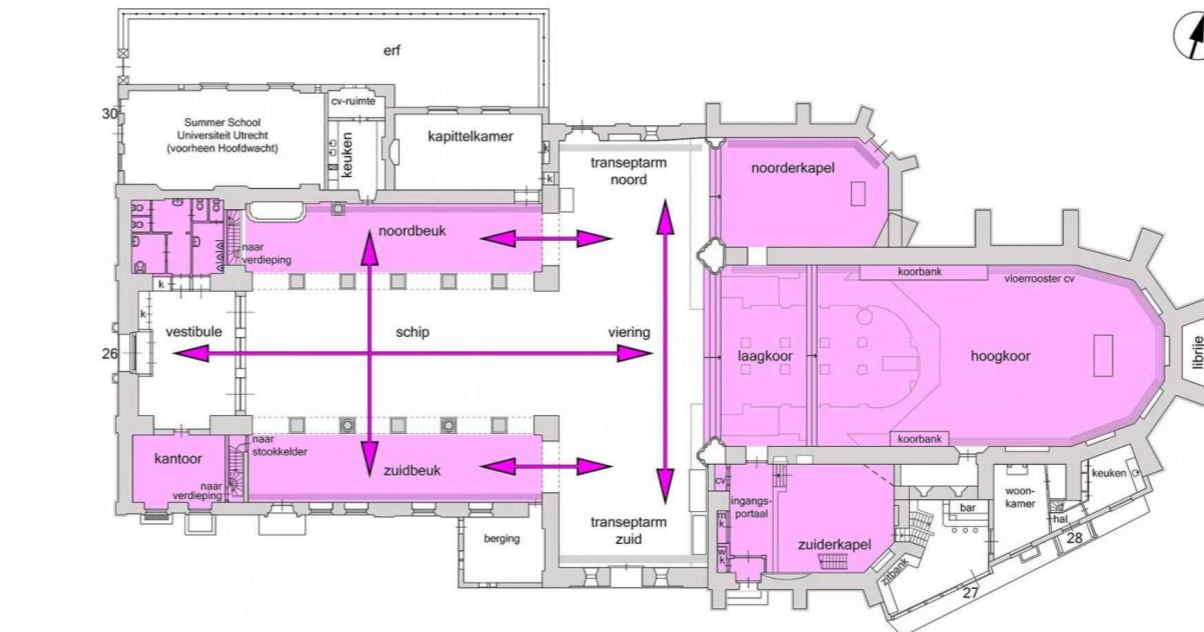
- Het stenen casco, dat deels 1000 en deels 500 jaar bestaat, willen we met de nieuwe inbouw minimaal aantasten
- De visuele relatie tussen de vestibule, het schip, de viering en de transeptarmen, die al sinds de bouwtijd bestaan, houden wij in stand. Een uitzondering hierbij is de centrale zichtlijn op de begane grond. Deze zal gedeeltelijk waarneembaar zijn.
- De visuele relatie op de verdiepingen tussen het schip, de viering en de transeptarmen houden we in stand. We zien kansen om vanaf de westvleugel interessante zichtlijnen op hoogte te creëren.
- We zien kansen om de visuele relatie van de torenrompen richting de zijbeuken terug te brengen.
- De noorderkapel was oorspronkelijk voorzien van een manshoge afscheiding, gedeeltelijk transparant. Wij zien kansen om de kapel op vergelijkbare manier te sluiten, waardoor de kapel meervoudig gebruikt kan worden.
- We gaan zorgvuldig om met de roerende objecten en elementen in de kerk. Met het aanvullende programma zullen we hier rekening mee houden. De mogelijkheid om iets binnen de kerk te verplaatsen nemen we mee in de planvorming.

JANSKERK UTRECHT

De Fabryck - Bureau voor Gebouwhistorisch Onderzoek

KERNWAARDEN EN TRANSFORMATIERUIMTE

PLATTEGRONDEN TRANSFORMATIERUIMTE

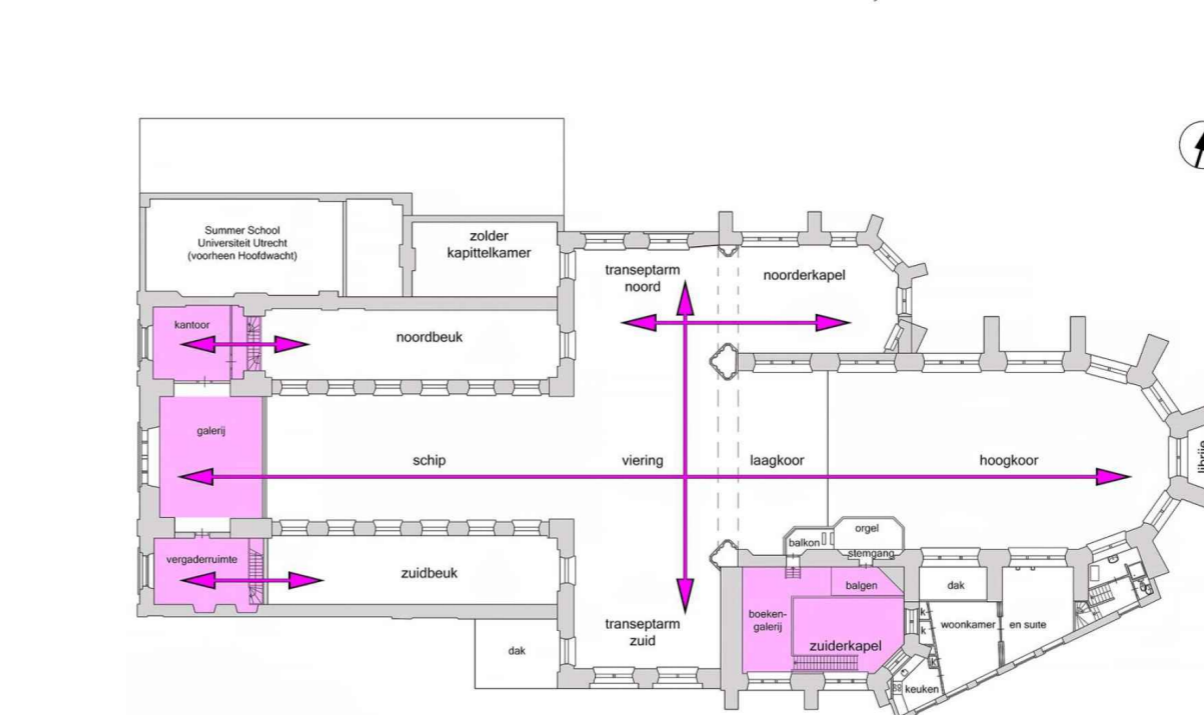

Transformatieruimte begane grond, 2024; noorden is boven (De Fabryck, met dank aan Van Hoogevest Architecten).

Renvooi: = longitudinale en transversale assen
 = transformatieruimte

JANSKERK UTRECHT

De Fabryck - Bureau voor Gebouwhistorisch Onderzoek

Transformatieruimte verdieping, 2024; noorden is boven (De Fabryck, met dank aan Van Hoogevest Architecten).

Renvooi: = longitudinale en transversale assen
 = transformatieruimte

VISIE

Transparantie

Een belangrijke kernwaarde van de Janskerk is de samenhang tussen de romaanse en gotische bouwstijl. Deze gelaagdheid is belangrijk om te blijven ervaren in het nieuwe ontwerp. De schil van de collegezalen is dan ook zo transparant mogelijk vormgegeven. Hierdoor blijft de doorwaadbaarheid van de ruimte behouden en blijven de zichtlijnen van oost naar west op zowel de begane grond als de eerste verdieping intact. Een kleine nuance hierin is gedurende colleges; dan wordt de zichttas deels onderbroken.

Licht

Licht vormt een tweede belangrijk thema binnen het ontwerp. De lichtinval van het grote westvenster krijgt een nieuwe dimensie door de toevoeging van het verhoogde dek, waardoor studeren in aangenaam daglicht mogelijk wordt. Daarnaast zijn de koppen van de noord- en zuidbeuk gedeeltelijk opengewerkt, wat zorgt voor extra daglichttoetreding in de zijbeuken en een versterking van de ruimtelijke beleving. Dit raakt de westgevel die in de 17e eeuw met gotische vesters is verbouwd.

Ritme

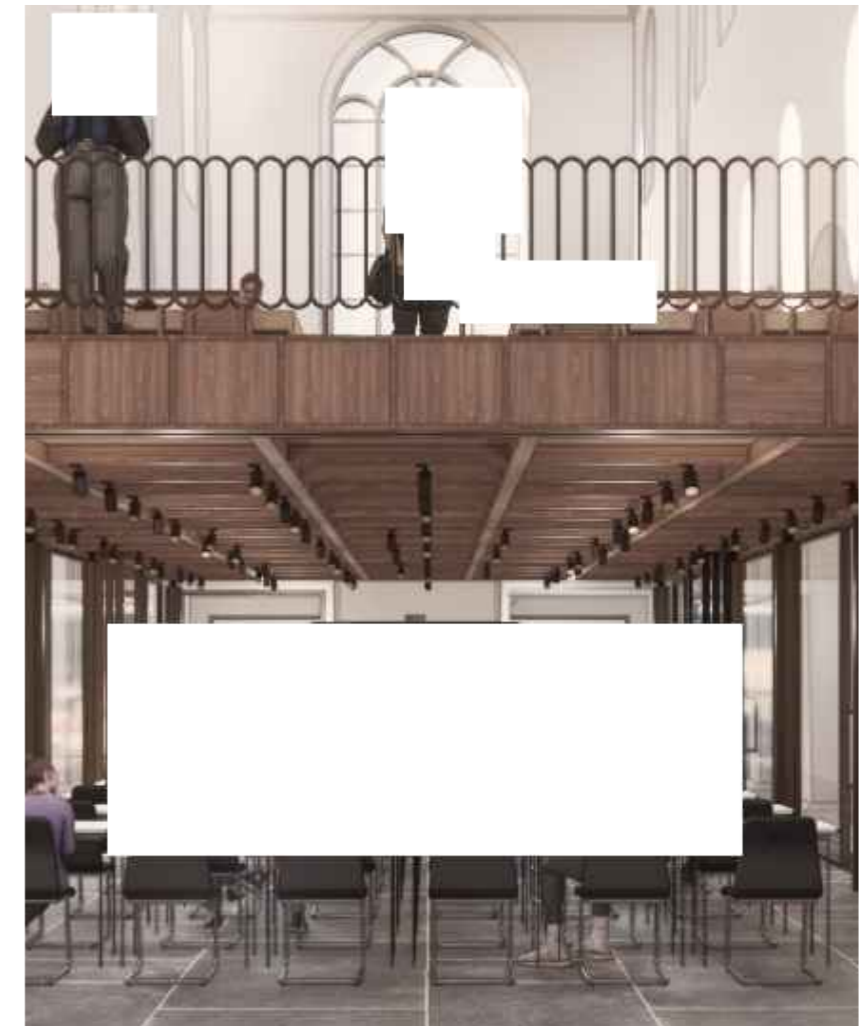
Naast transparantie en licht is ook ritme een leidend principe in het ontwerp. De bestaande kolommenstructuur vormt hierin de drager. Nieuwe bouwkundige elementen, zoals de toegevoegde kolommen en het houten cassetteplafond, zijn ontworpen volgens deze systematiek. Binnen dit ritmische kader is ook zorgvuldig nagedacht over het materiaalgebruik: de nieuwe ingrepen zijn uitgevoerd in een herkenbaar eigentijds materiaal, dat zich duidelijk onderscheidt van het bestaande, maar tegelijkertijd in harmonie is met het karakter van de kerk.

THEMA'S

LICHT

RITME

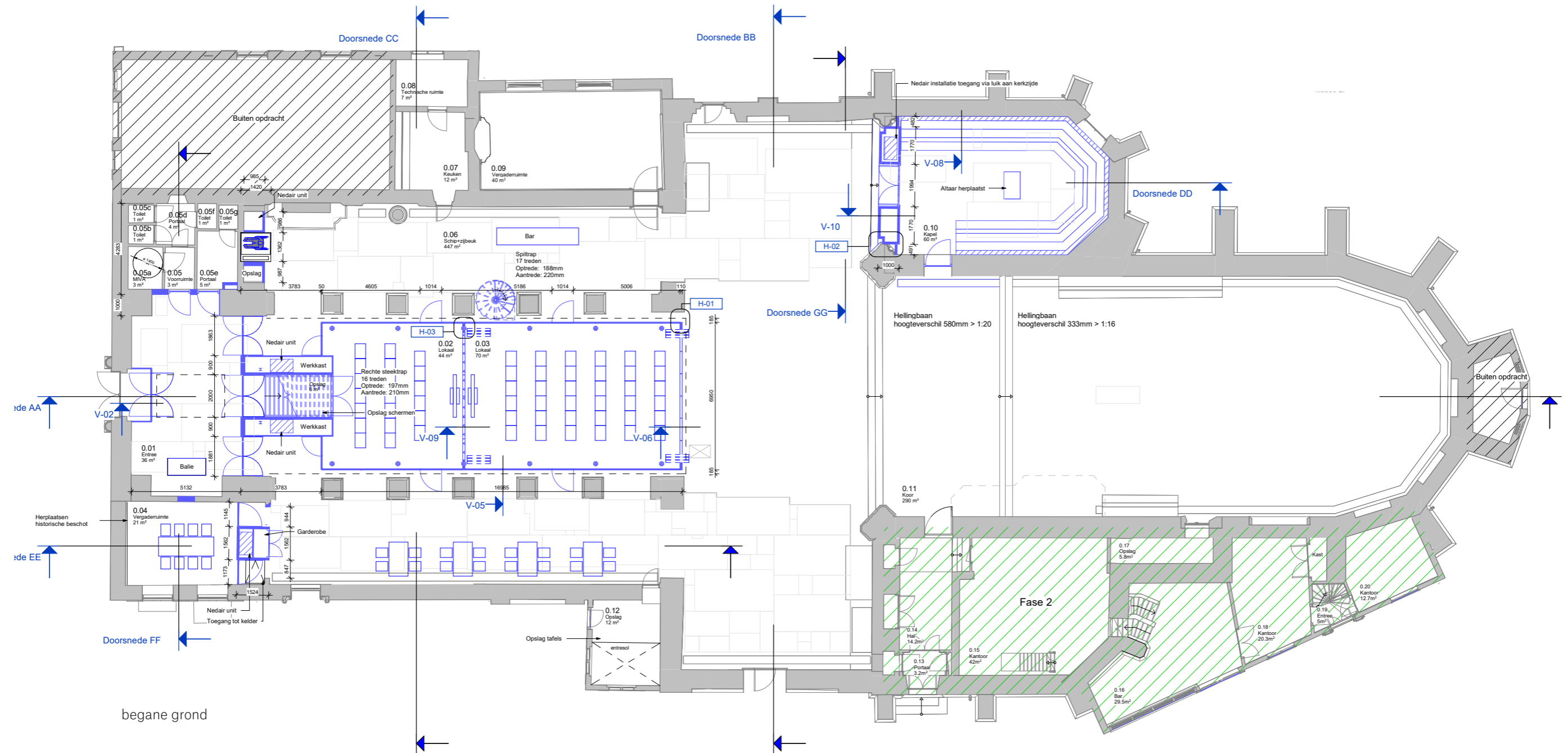

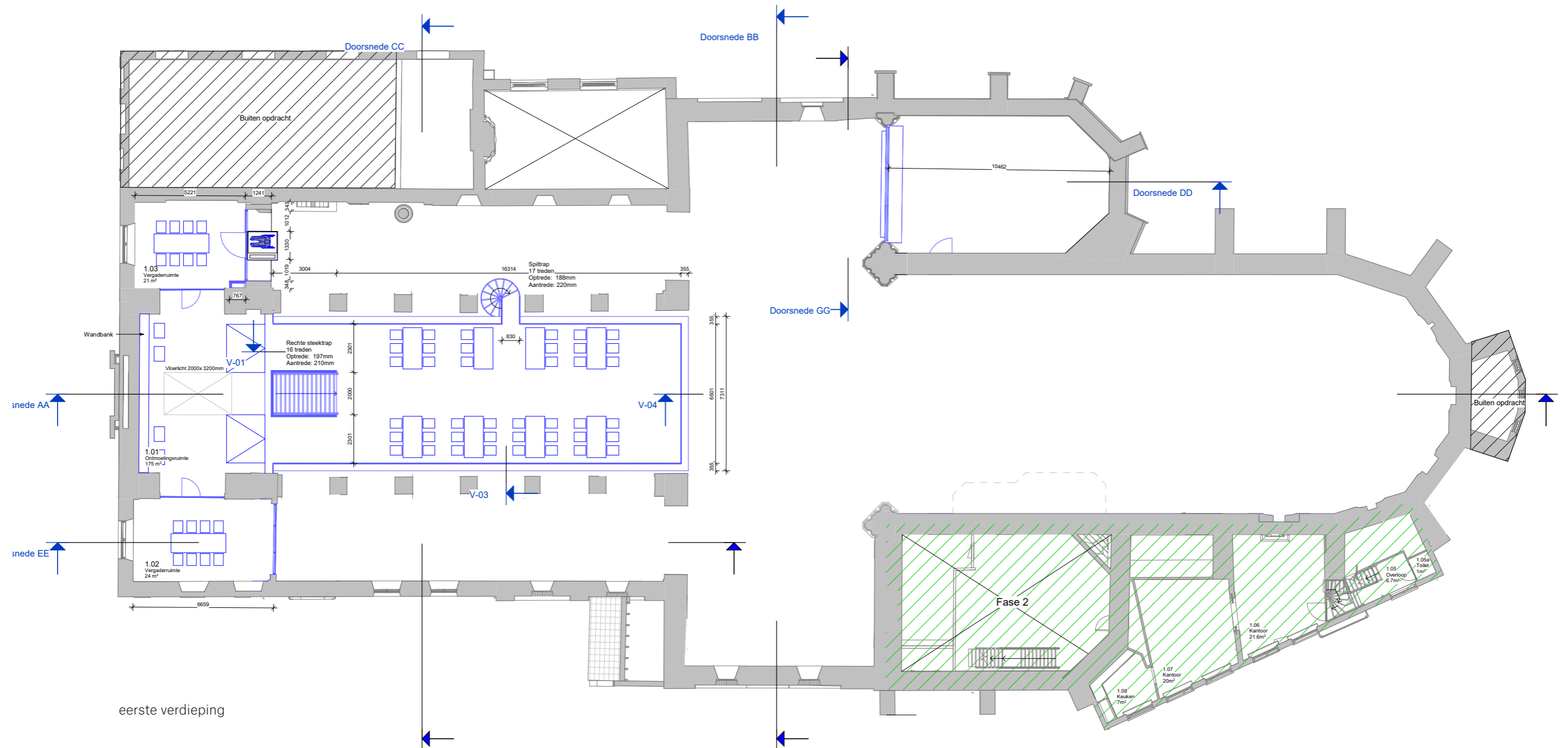
TRANSPARANTIE

ONTWERP

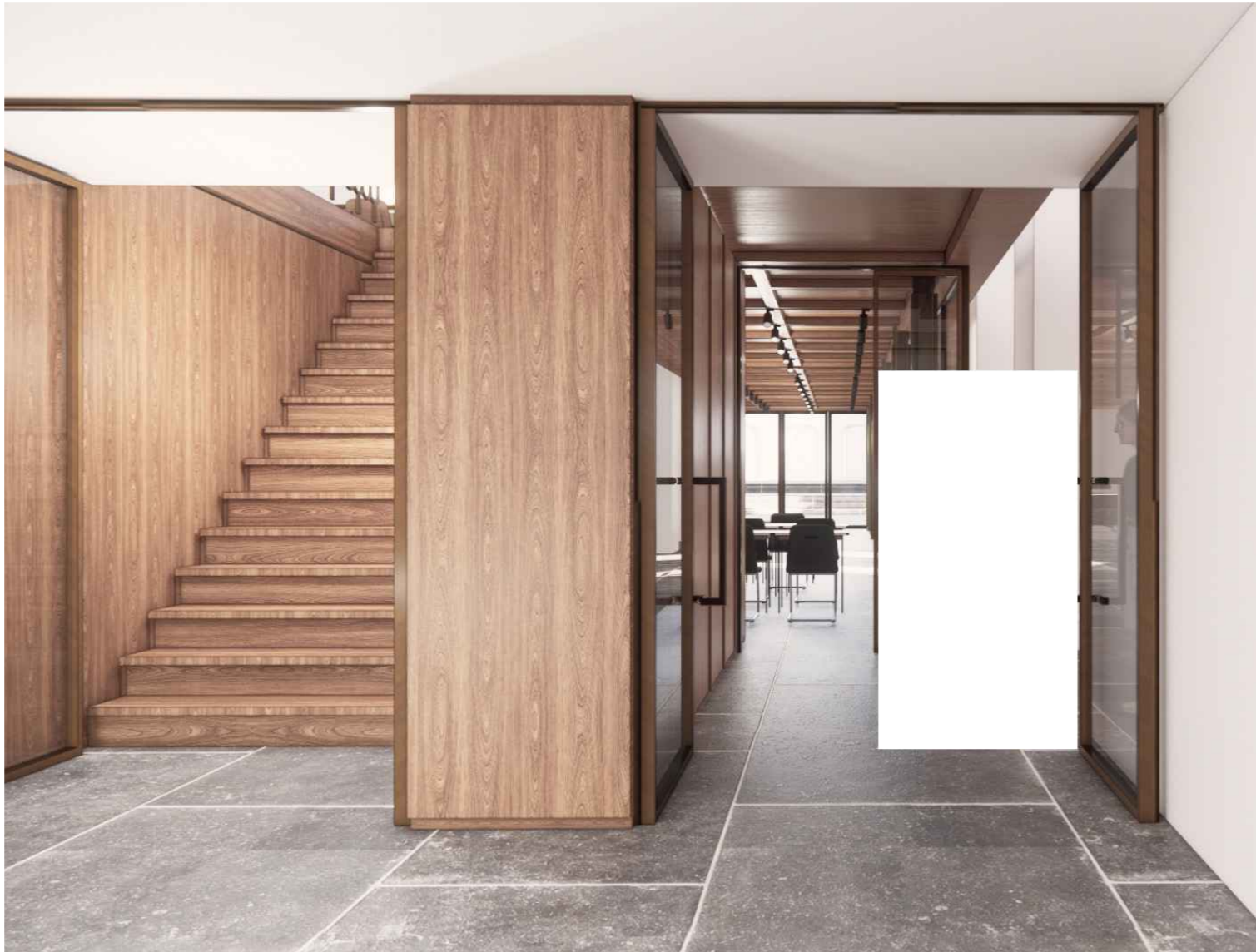

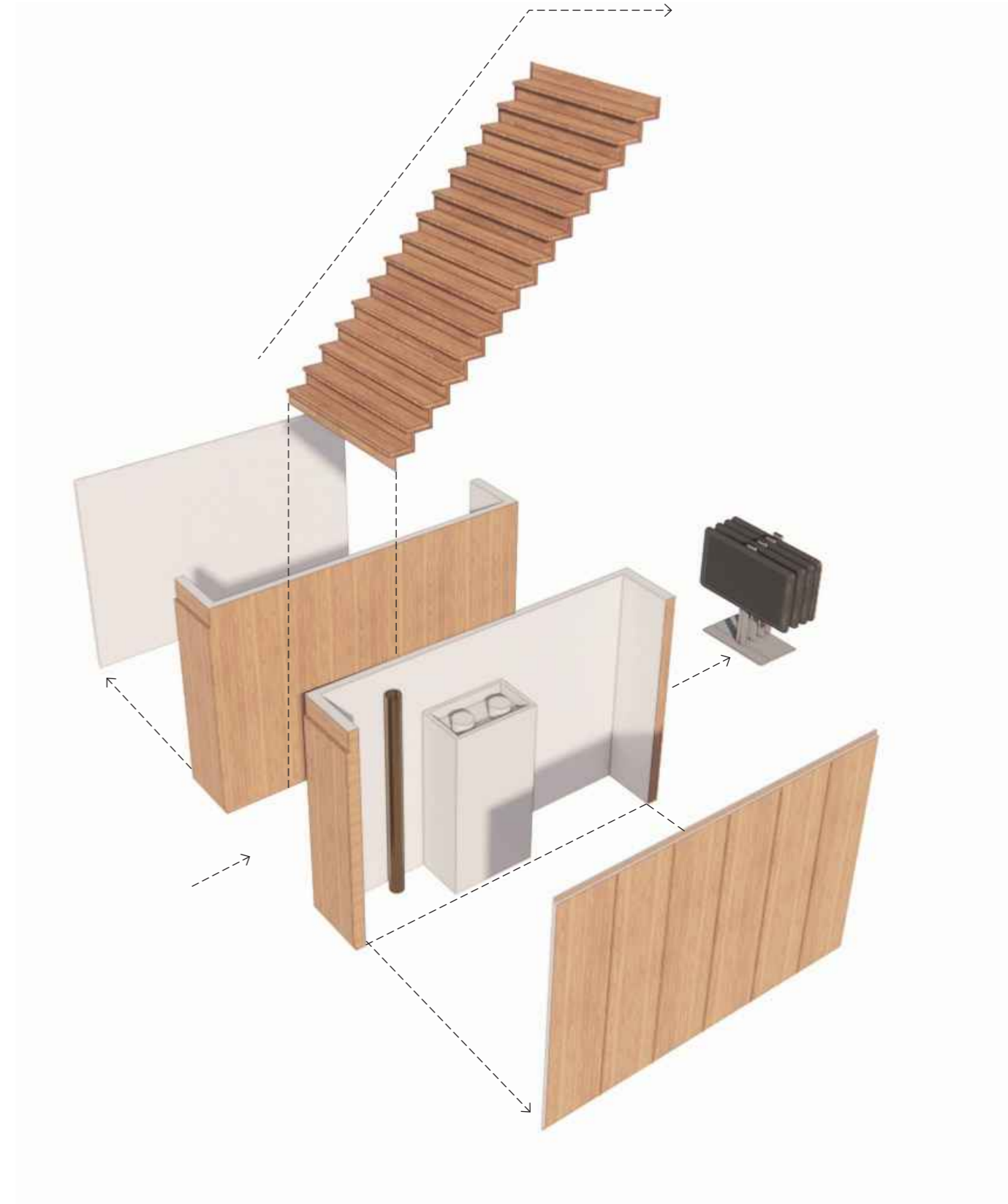
vestibule tijdens een collegedag

vestibule als warm ontvangst van de stadkerk

trap als multifunctioneel meubel ontworpen

ONTWERP

GEBRUIK & TRANSPARANTIE

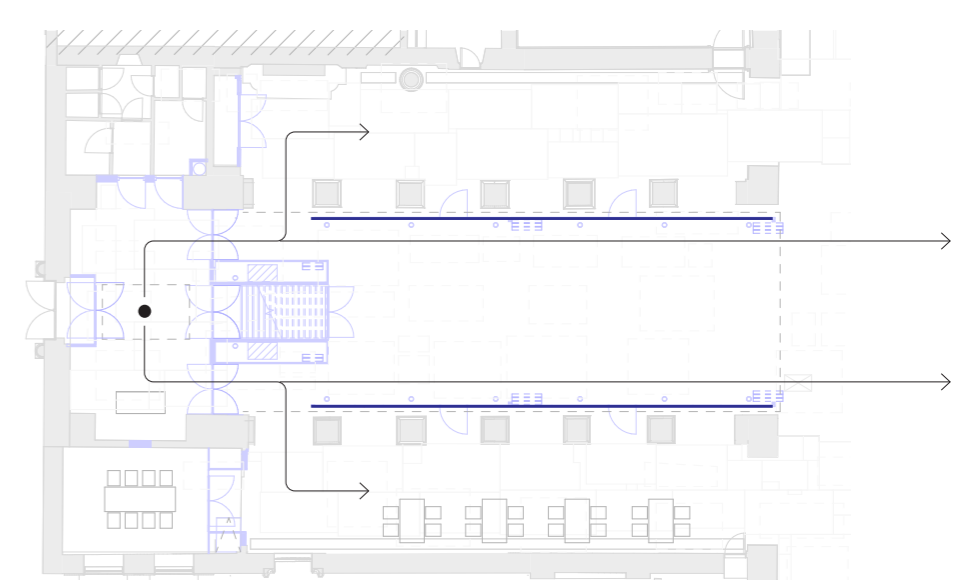
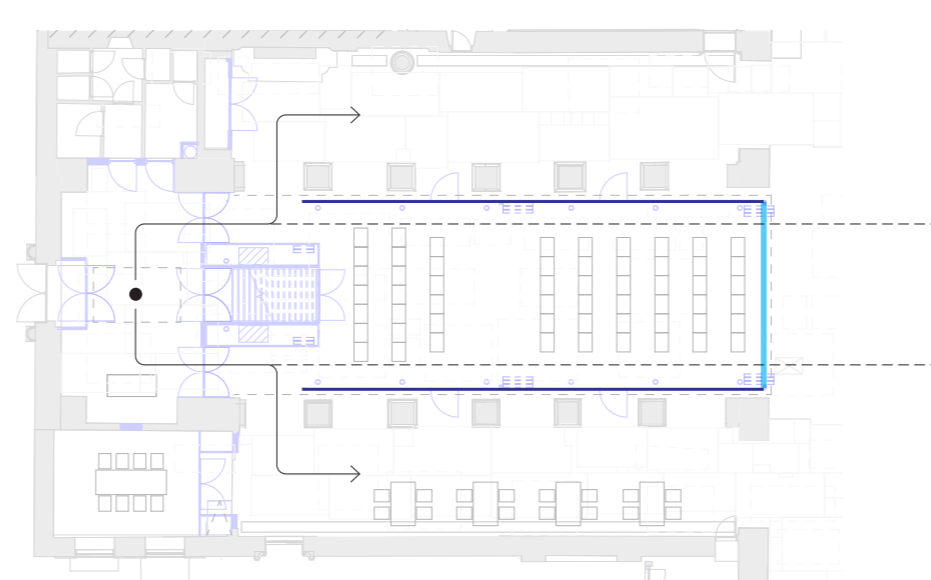
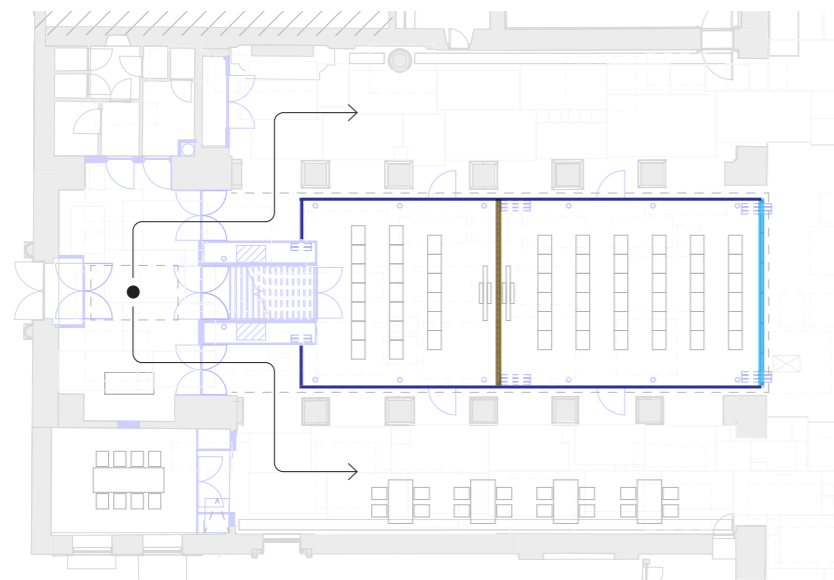
collegedag

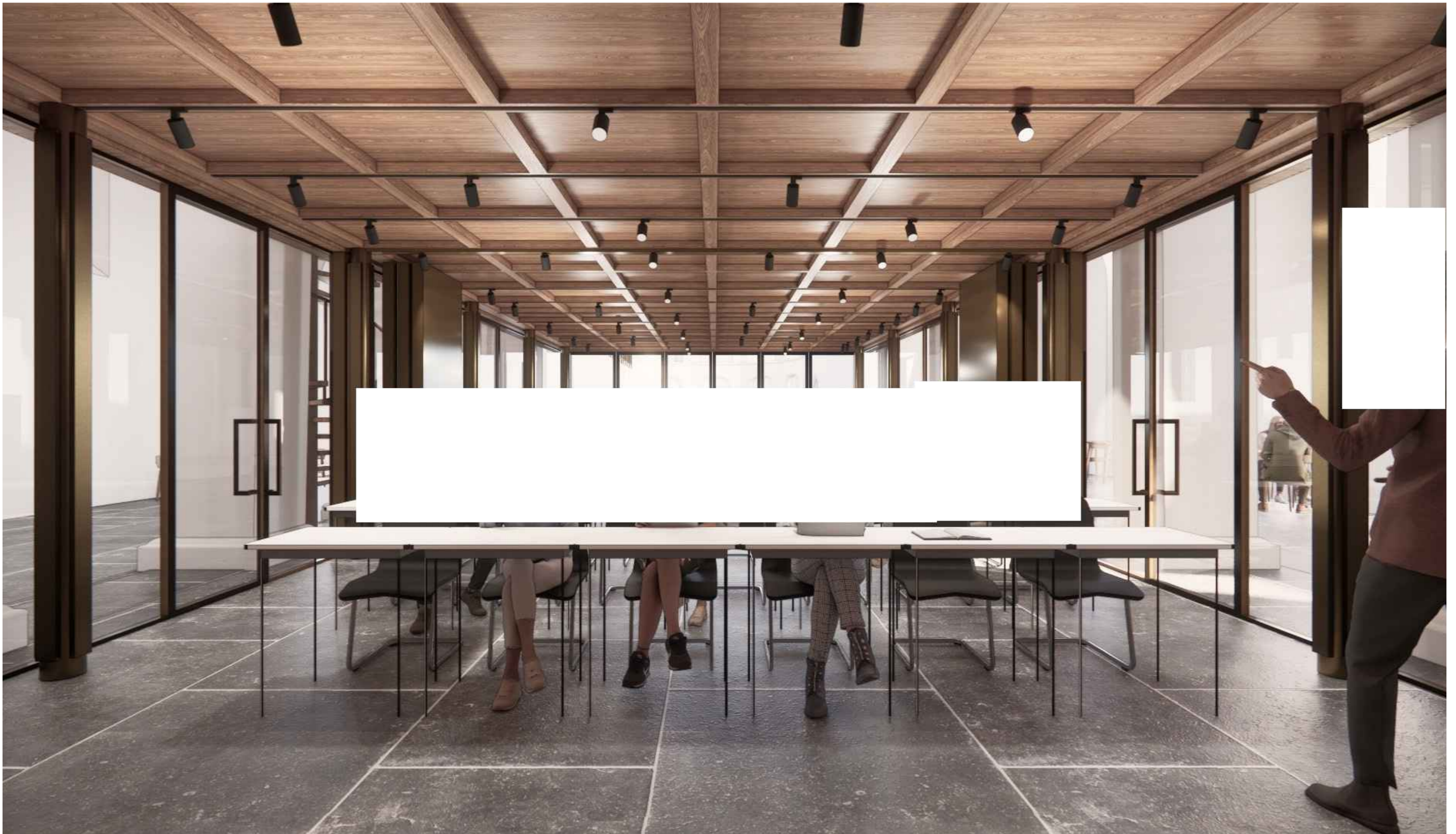

viering

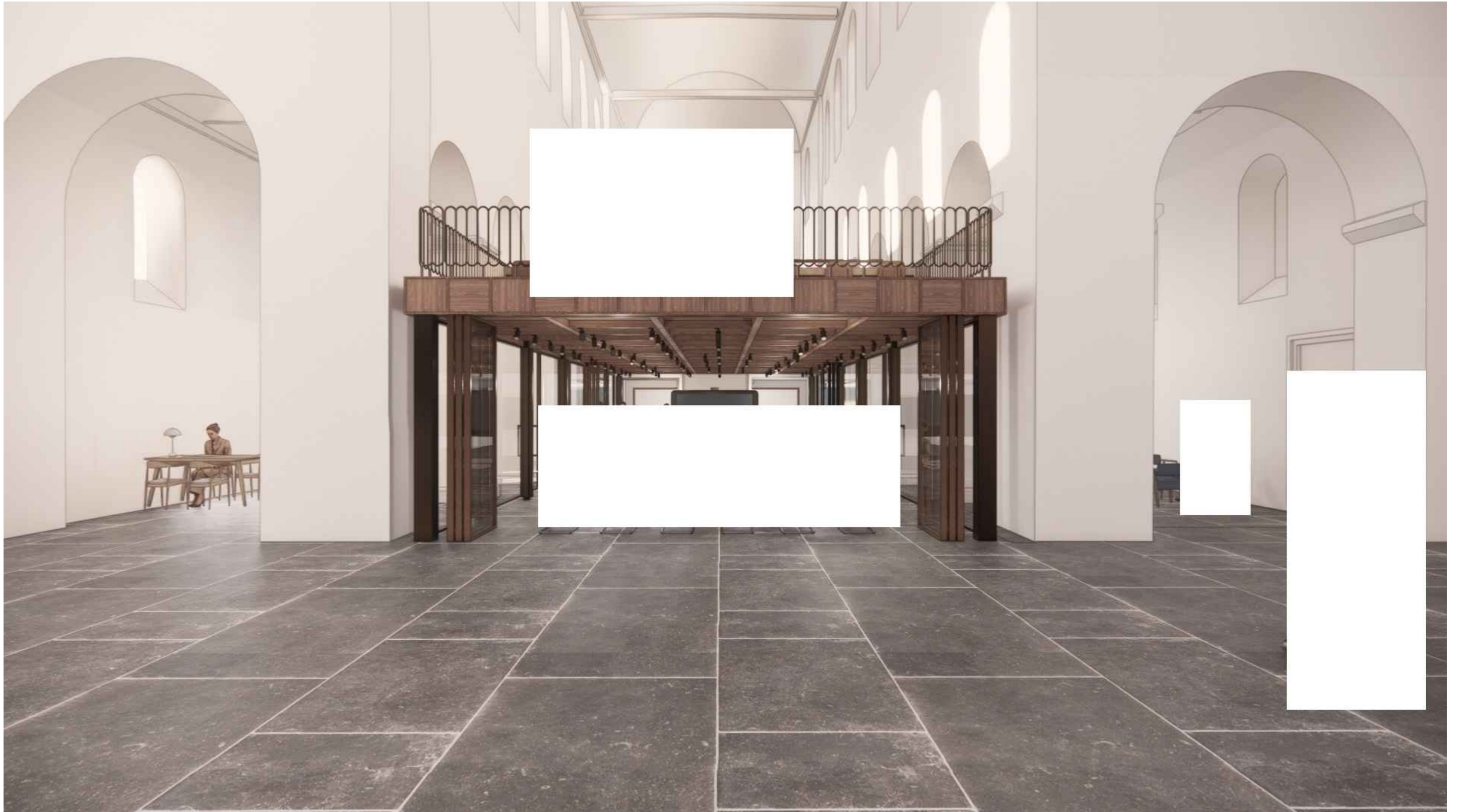

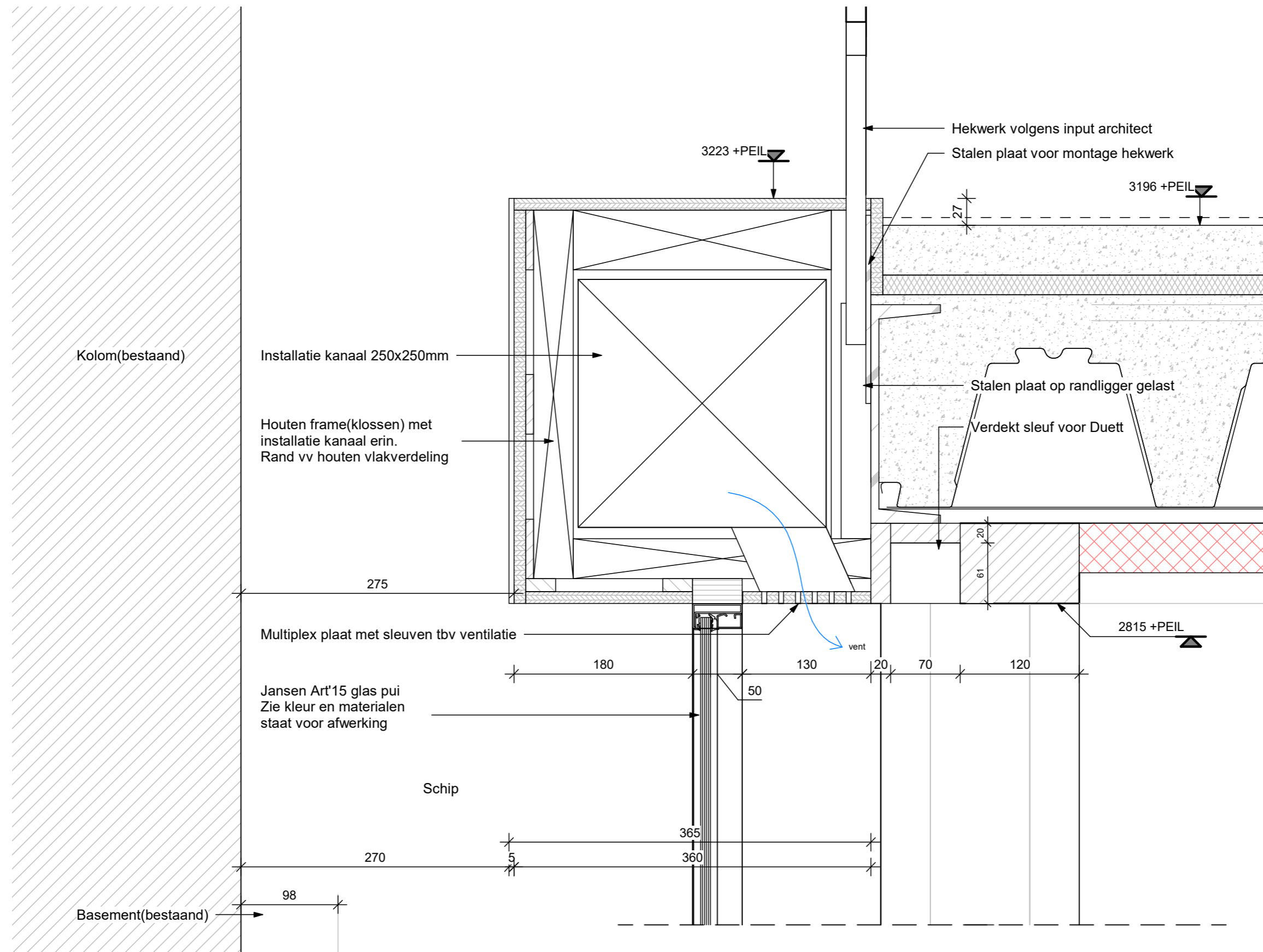
dies natalis

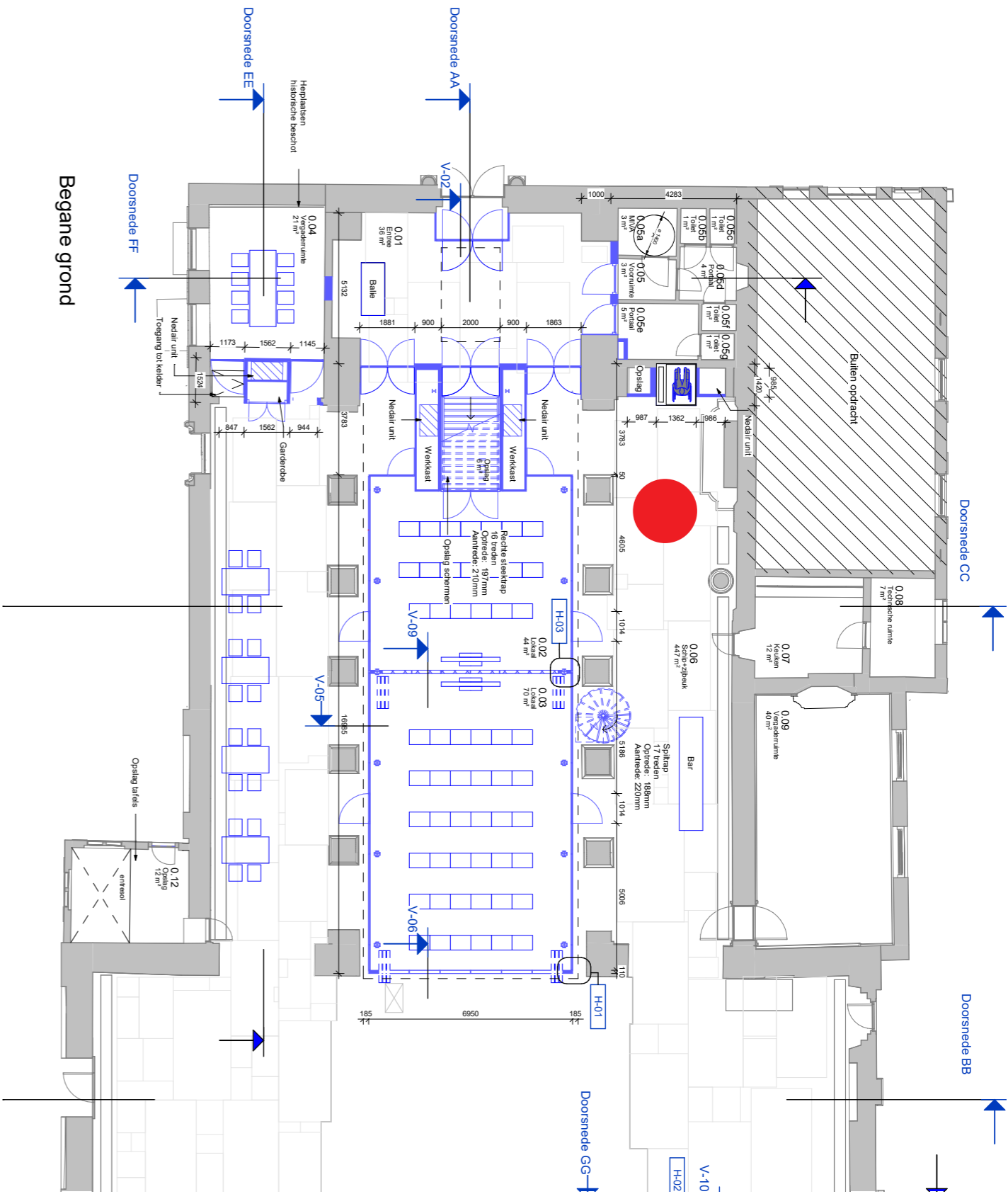

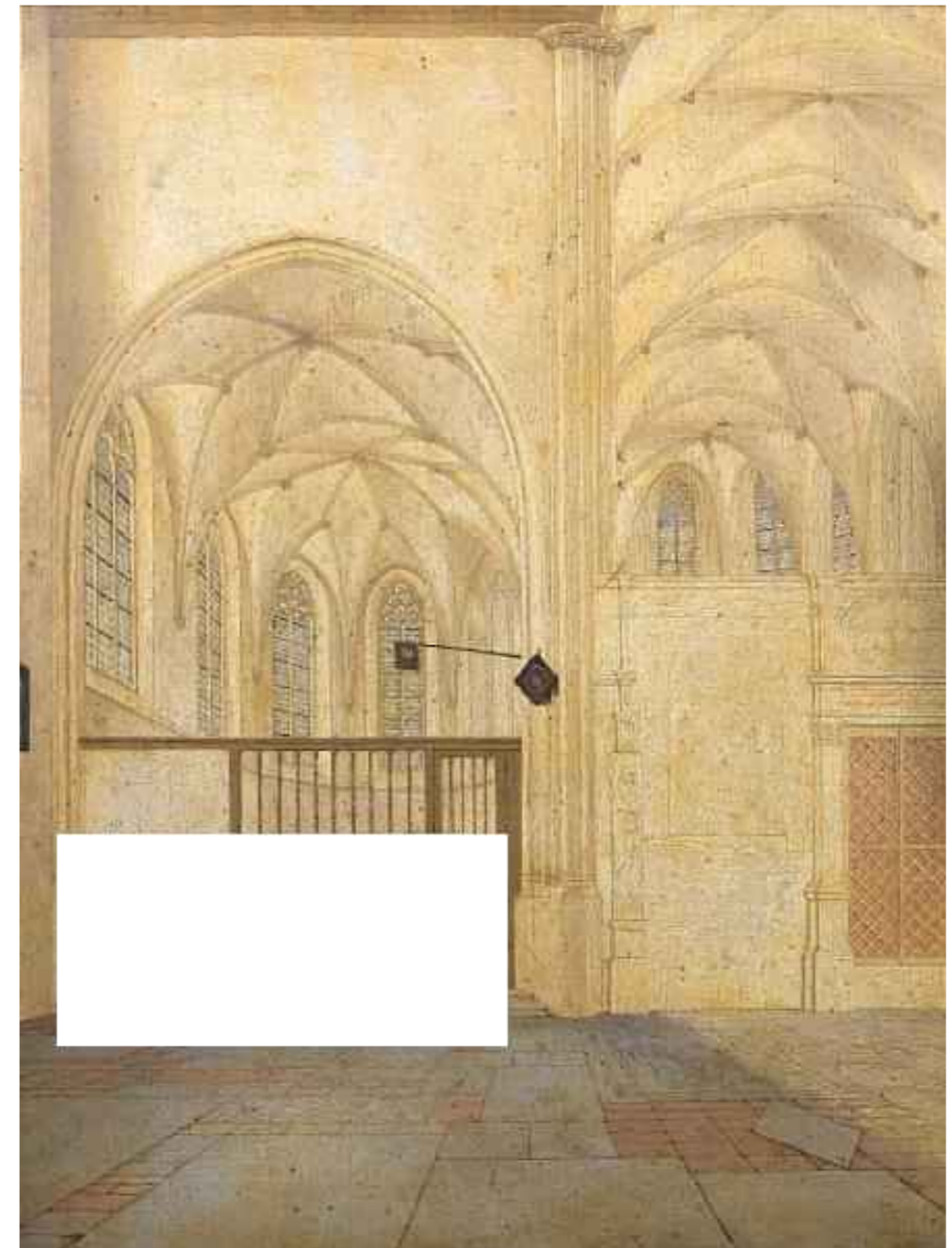

A photograph of a modern interior space. In the foreground, a long, light-colored wooden table is partially visible, with a few wooden chairs tucked under it. The floor is made of large, dark, rectangular tiles. In the middle ground, a large, white, rectangular object, possibly a screen or a wall, dominates the view. Behind it, a series of white columns and arches recede into the background, creating a sense of depth. The ceiling is white with some exposed pipes and a circular light fixture. The overall atmosphere is clean and minimalist.

Begane grond

KAPEL

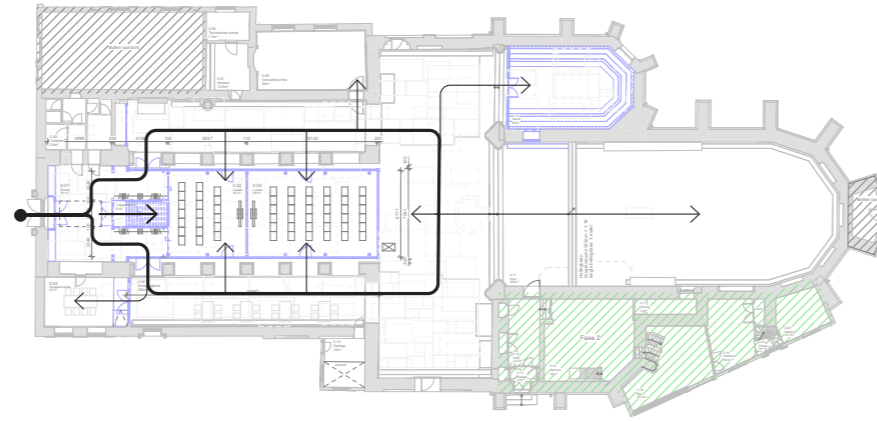
oorspronkelijke manshoge afscheiding

KAPEL

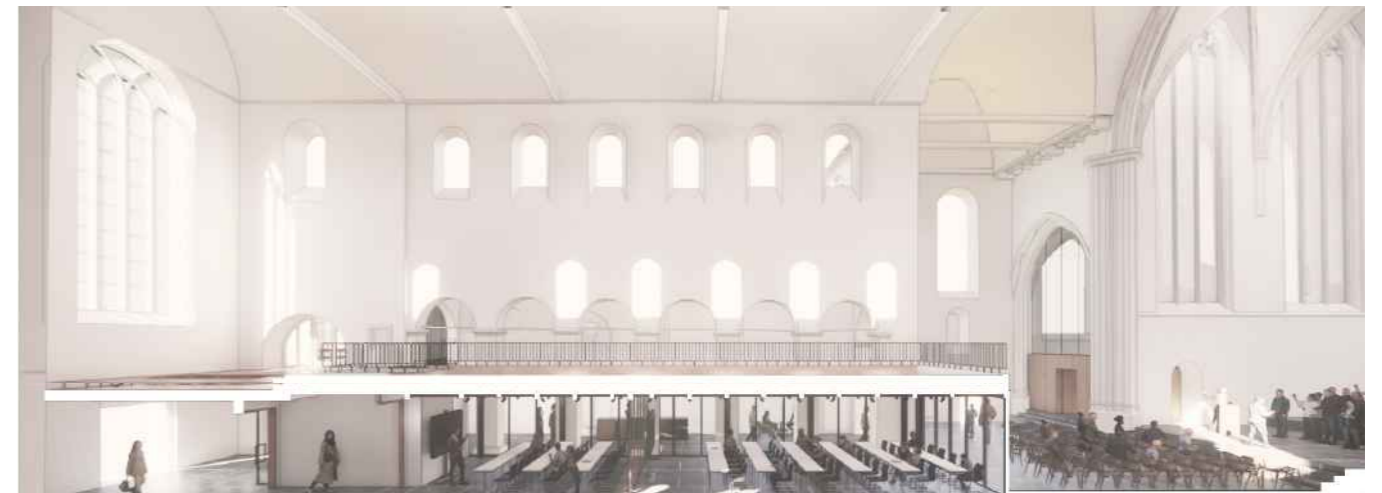
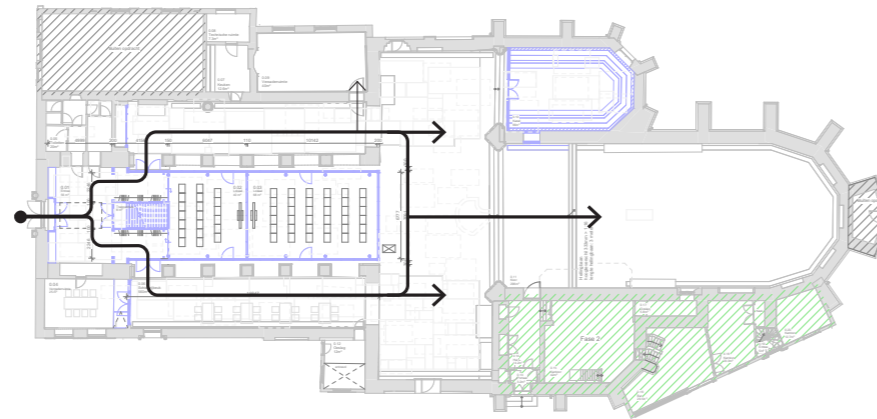

MULTIFUNCTIONEEL GEBRUIK

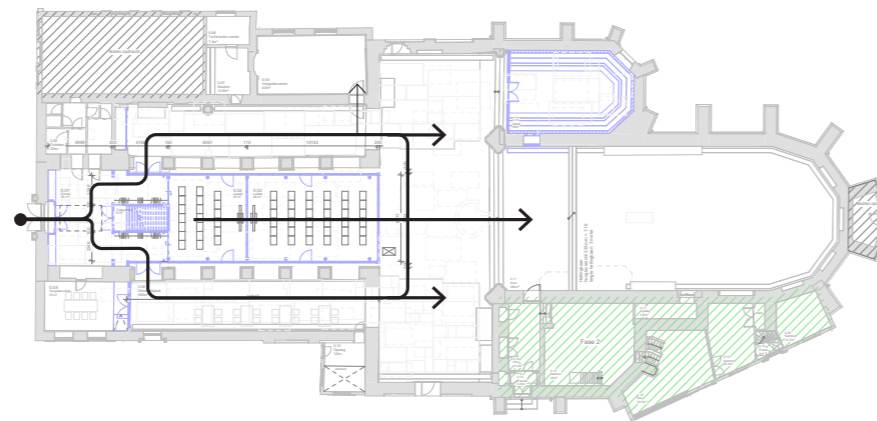
collegedag

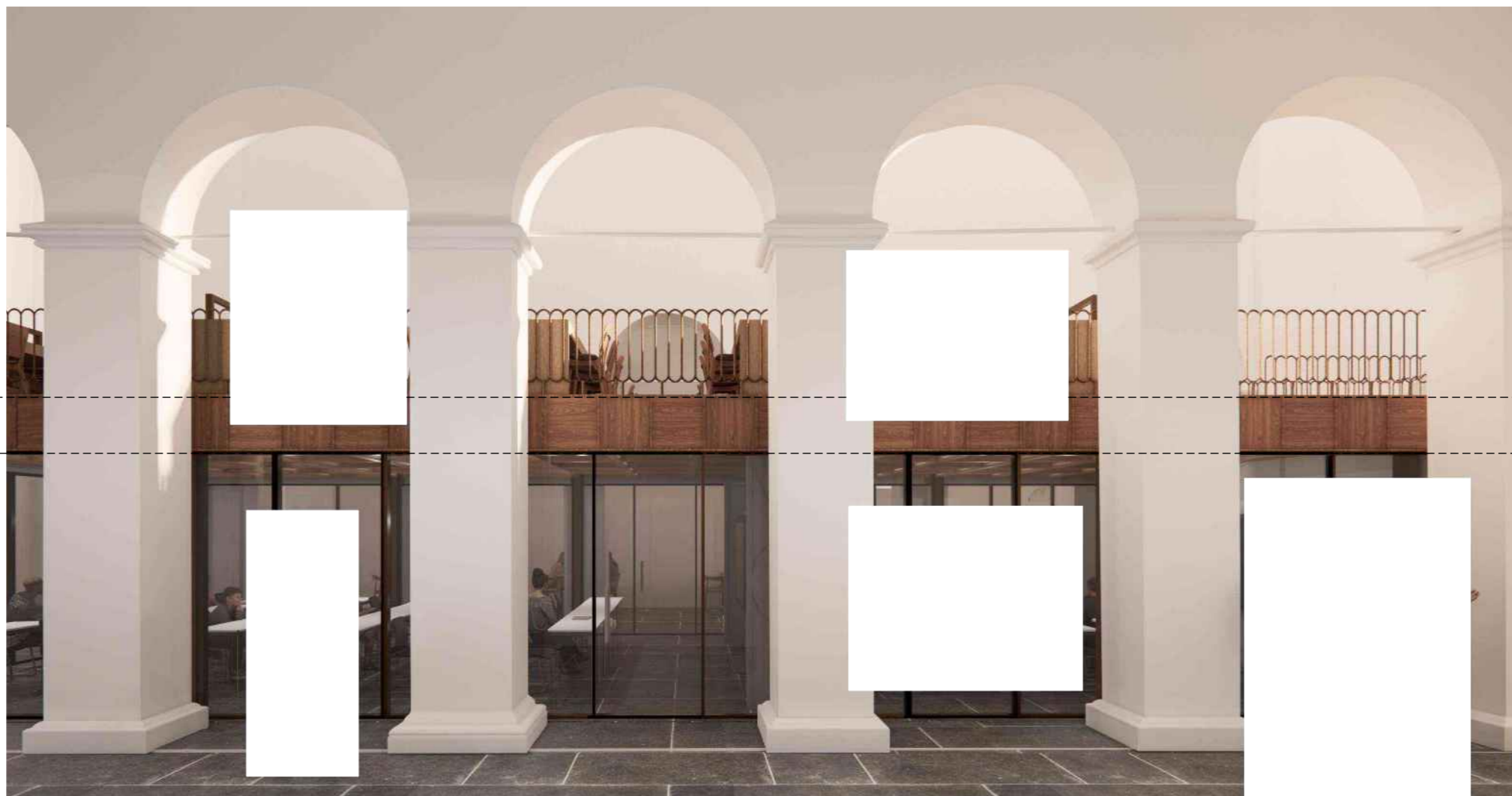
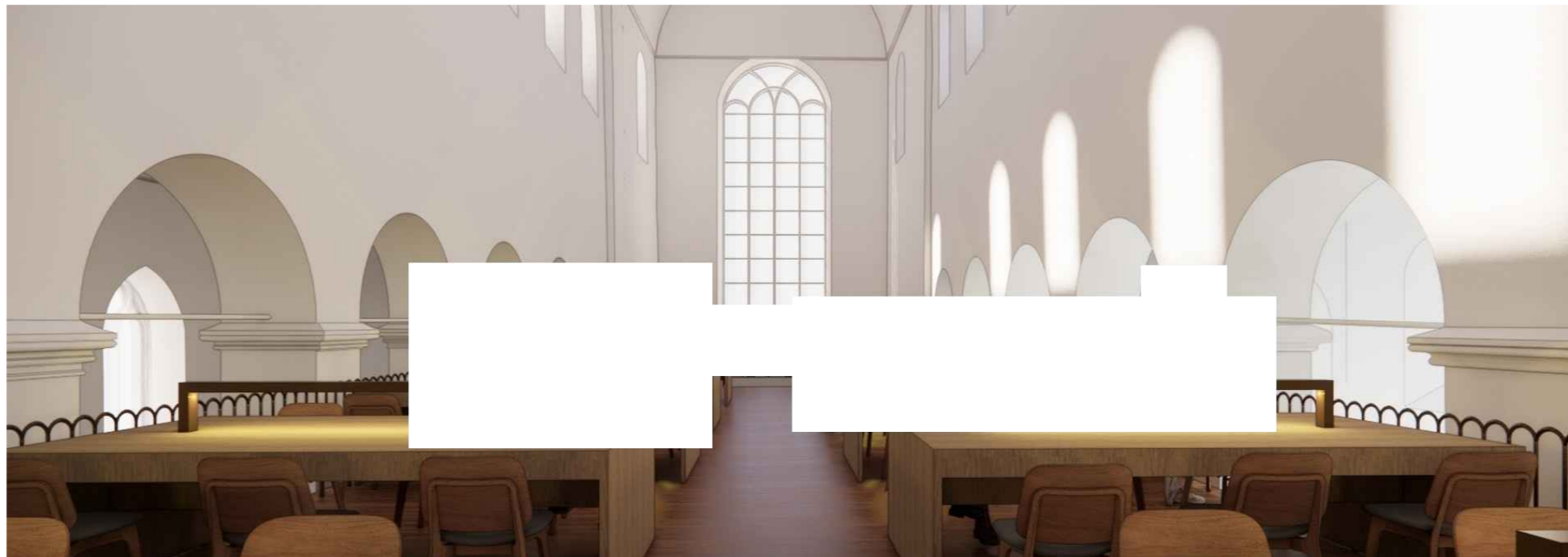
zondag viering

dies natalis

MATERIALISATIE

half open

dicht

transparant

VAN
HOOGEVEST
ARCHITECTEN

Westsingel 9
3811 BA Amersfoort
033 4631705
bureau@vanhoogevest.nl